

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 INEDIT

- Dana BUZURA-GAGNIUC
- *Augustin Buzura.*
Note, caiete, jurnale

PAG. 4, 5 VITRINA

- Constantin CUBLEȘAN
- *Adâncit în imensitatea gândului*
- Săluc HORVAT
- *Exilul și diaspora românească*

PAG. 6, 12, 17 INTERVIURI

- Daniela SITAR-TĂUT
în dialog cu Niculae GHERAN (II)
- Echim VANCEA în dialog
cu Adrian ALUI GHEORGHE (I)
- Gheorghe PÂRJA în dialog
cu pictorul Mircea HRIȘCĂ

PAG. 7 ORFEU

- *Poeme de Doina URICARIU*

PAG. 8 AVALON

- Ovidiu PECICAN
- *Corpuri însemnate: corporalitate
preeminentă sau materialitate
sublimată și transucidă?*
(Aniversare Suzana Fântânariu 75)

PAG. 9 INTERPRETĂRI

- Menuț MAXIMINIAN
- *Povestea unui om cu suflet de delfin*

PAG. 5, 10-11, 18 IN MEMORIAM

- Ioan HADA (1960-2022)
- *Jocuri, matematică și posibilități
în lirica lui Hada* (Iuliana POP)
- Ioana Ileana ȘTEȚCO (1952-2022)
- *Pădurea pentru care scriu poezii*
(versuri inedite)
- *Insomniile păsării de piatră*
(Delia MUNTEAN)
- Valeriu SABĂU (1954-2022)
(Gheorghe PÂRJA)

PAG. 13 REPORTAJE

- Dan ROTARU
- *Mongolia la -40 de grade*
- *Cum să bei fără să te îmbeți*
- „*Departele aproape*” mongolez

PAG. 2, 14, 15 POEZIE

- Ioan DRAGOȘ
- Dumitru BRANC
- Ciprian COC

PAG. 16 CRONICĂ DE FILM

- Nicolae WEISZ
- *22 July (22 iulie)*

PAG. 19 VARIA

- Raluca HĂȘMĂȘAN - *Lecturi
în „Bibliotheca septentrionalis”*
- Lucian PERȚA - *Parodii*

PAG. 20 TRADUCERI

- *Versuri de Anna LOMBARDO*
(traducere de Lucia Ileana POP)

Acest număr este ilustrat cu lucrări din creația pictorului Mircea HRIȘCĂ, aflate în colecția Muzeului Județean de Artă Maramureș și puse la dispoziție prin amabilitatea directorului muzeului, Robert Strebeli.

CĂRȚI ȘI REVISTE PRIMITE LA REDACȚIE

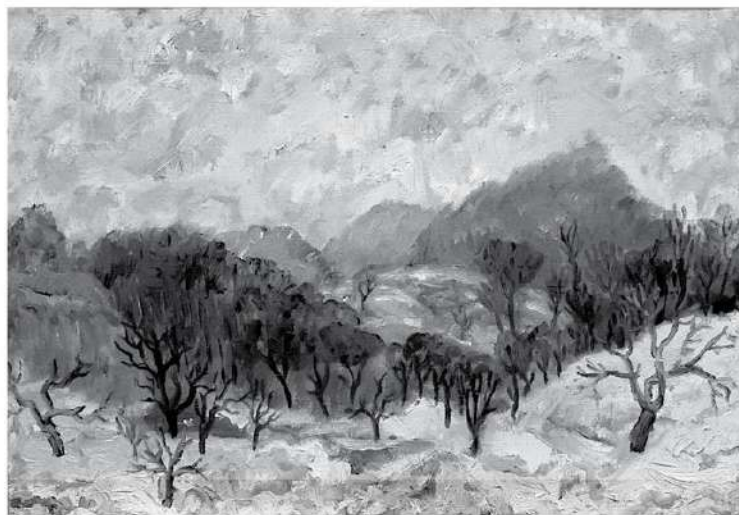
CĂRȚI:

- Săluț Horvat, *Orașul de dincolo de coline*, proză, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2022;
- Vasile Igna, *O sută și una de poezii*, prefată, note bibliografice și selecția referințelor critice de Delia Muntean, Editura Academiei Române, București, 2022;
- Monica Pillat, *Bunicul meu fără mormânt: Gheorghe Ene Filipescu*, Editura Humanitas, 2022;
- Radu Ulmeanu, *Hieroglifă*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2022;
- Dan Rotaru, *Noblete*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2022;
- Nichita Danilov, *Peisaj cu îngeri la fereastră*, versuri, Editura Junimea, Iași, 2022;
- Zenovie Cărlugea, *Triada de aur Eminescu – Arghezi – Blaga*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2022;
- Șefan Mitroi, *Adu-ți aminte să nu uiți*, proză, Editura Rao, București, 2022;
- Dumitru Drinceanu, *Puf de pădăie*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2022;
- Călin Dengel, *Nimbus sau ritul neîmpăcării*, versuri, Editura Neuma, Cluj-Napoca, 2022;

- Vasile Țincaș, *Măsuri în pandemie*, versuri, Editura Marist, Baia Mare, 2021;
- Corneliu Vasile, *Vitrina cu semnalări editoriale*, Editura Editgraph, Buzău, 2022.

REVISTE:

- „România literară”, nr. 33, 34, 35, 36 / august, septembrie 2022, București;
- „Tribuna”, nr. 478, 479, 480 / august, septembrie 2022, Cluj-Napoca;
- „Actualitatea literară”, nr. 119 / iulie-august 2022, Lugoj;
- „Ateneu”, nr. 635-636 / iulie-august 2022, Bacău;
- „Caiete Silvane”, nr. 9 / septembrie 2022, Zalău;
- „Steaua”, nr. 7 / 2022, Cluj-Napoca;
- „Bucovina literară”, nr. 4-5-6 / 2022, Suceava;
- „Argeș”, nr. 8 / august 2022, Pitești;
- „Apostrof”, nr. 8 / august 2022, Cluj-Napoca;
- „Bibliotheca septentrionalis”, nr. 1 / 2022, Baia Mare;
- „Mărturi maramureșene”, nr. 10-11 / 2022, Ulmeni.

Revista NORD LITERAR
Instituție a Consiliului Județean Maramureș
– apare lunar –

Manager:

Dana BUZURA-GAGNIUC

Colectivul de redacție:

Gheorghe PĂRJA – redactor-șef

Delia MUNTEAN – redactor

Raluca HĂȘMĂȘAN – redactor

Consiliul consultativ:

Mircea MUTHU, Mircea POPA,
Irina PETRAȘ, Teodor ARDELEAN,
Carmen DĂRĂBUȘ

Redactori asociați:

Daniela SITAR-TĂUT,
Florica BUD, Nicolae SCHELIANU,
Lucian PERȚA, Ovidiu PECICAN

Colaboratori:

Echim VANCEA, Constantin CUBLEȘAN,
Horia BĂDESCU, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOȘ, Ștefan JURCĂ, Ana OLOS

Prezentare artistică:

Mircea BOCHIȘ

Secretariat și tehnoredactare:

Raluca HĂȘMĂȘAN

Redacția și administrația:

cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Șincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X

Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

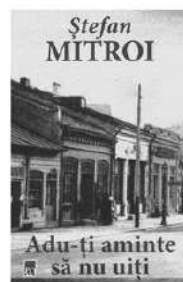
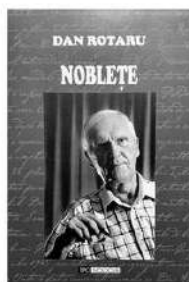
Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar”

Abonamente la revistă se pot face prin factorii
poștali și se difuzează prin S.C. ARA ROGOJAN
PROVIDER S.R.L., S.C. SALDEL S.R.L. și în
librăriile din Baia Mare și Satu Mare.

Costul unui abonament - 2022:

Prin poștă: 3 luni - 12 lei; 6 luni - 24 lei; 12 luni - 48 lei
Revista este înscrisă în Catalogul de Presă al Poștei
Române, cod 14323 (p. 25)

Responsabil de număr: Delia MUNTEAN

POEMUL LUNII

Ioan DRAGOȘ

degetul bărbatului
printre bunătățile toamnei

palmele își schimbă culoarea
în preajma ta
vine ziua de mâine și se uită
în sufletul tău
ca într-o cămară plină de bunătățile toamnei
despre frânghiile dragostei căzute în secetă
serie omul fără voce
mai spune că în fiecare deget
al bărbatului
așteaptă o femeie necunoscută
aici am înălțat o casă
un semn de carte
cana cu apă pe masă
multe întâmplări am uitat
zadarnic m-aș strădui
primejdia desface armura inutilă
privire adâncă în tine însuși
amurgurile se întrec cu zorii
timp nedeslușit
lumea fumează în contururi incerte
ne ciugulim grăunțele
și nu înțelegem nimic

IMPORTANT!

Informăm colaboratorii noștri că responsabilitatea asupra conținutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice și cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

AUGUSTIN BUZURA. NOTE, CAIETE, JURNALE

În 22 septembrie se împlinesc 84 de ani de la nașterea academicianului Augustin Buzura, cel care a văzut lumina zilei în Berința, în 1938. Unul dintre cei mai importanți scriitori din perioada comunistă și postcomunistă, autor a opt romane, trei volume de proză scurtă și a sute de articole publicate în reviste literare și de cultură, Augustin Buzura (1938-2017) rămâne unul dintre cei mai iubiți oameni de cultură din România.

O personalitate complexă, dificil de conturat în rigorile unei pagini de revistă ori ale unui discurs, pentru că – mereu – din unghere nebuluie, se ivesc noi profunzimi, noi nuanțe, noi tristeți. Un om introvertit, timid, trist, un bun observator, cu un umor profund și, deopotrivă, reținut. Văzându-l, mereu însingurat, într-o lume a sa, construită și izolată parcă dincolo de lentilele ochelarilor fumurii, pare dificil de crezut că privirea aceea nu ratează niciun detaliu, că simte enorm și vede tot, că nicio nuanță nu-i este străină. Era vulcanul de tristețe și de umor, mereu neizbucnit și care, dintr-o

excesivă timiditate, părea că nici nu și-a propus să erupă vreodată. Umorul său se relevă din absurdul situațiilor în care se regăsesc personajele operelor sale, dar și din râsul pe care – el – nu și-l stăpânea niciodată. Râdea ca o uriașă eliberare, parcă pe cât de trist era..., pe atât de tare se revărsa cascada râsului în dialogurile la care era parte, deși de cele mai multe ori era doar un bun ascultător, prea discret, prea analitic, prea parcimonios la vorbă.

În anii de dinainte de 1989, apariția fiecărei cărți însemna, dincolo de travaliul creației, un lung șir de războaie cu cenzura. Și o tactică despre care Augustin Buzura a vorbit adesea: acel slalom printre cuvinte, sinonime și expresii, pentru ca manuscrisul să pară corectat după observațiile primite, în așa fel încât să poată trece de barierele cenzurii și să își continue drumul spre tipar.

Libertatea, credința, întrebările fundamentale asupra condiției intelectualului într-o lume profund nedreaptă rămân temele de bază ale scriiturii sale, precum și ale existenței și ale frământărilor sale. În egală măsură, îl regăsim ca jurnalist luptând cu înărăncenare împotriva

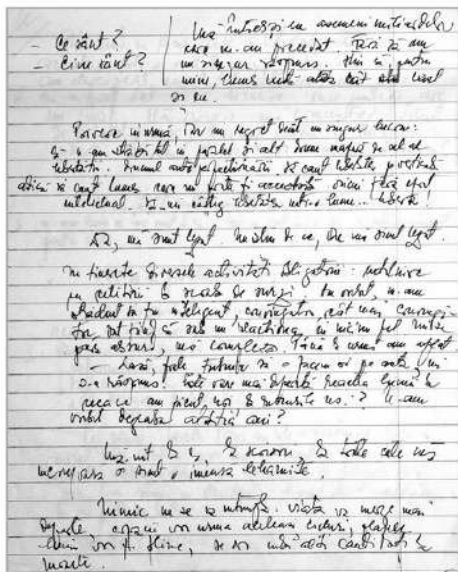
nonvalorii și a mediocrității prezentate drept virtuți într-un prezent în care butoaiile goale fac mult prea mult zgomot.

În urma sa, a rămas nu doar o operă impresionantă, ci și un imens volum de caiete, manuscrise, corespondență, ciorne, notițe, note de jurnal. Prezentăm, în exclusivitate, câteva documente inedite puse la dispoziție prin bunăvoința familiei Buzura, documente care relevă traseul intelectual și profesional al scriitorului. Este vorba despre fragmente de jurnal, dar și despre notițe și note de agendă din perioada în care Augustin Buzura se afla la conducerea Fundației Culturale Române, devenite ulterior Institutul Cultural Român, toate relevând frământările, nelineștile, temerile, trăirile, trecerile prin diverse etape – unele extrem de dificile – ale vieții. Cele mai multe dintre textele de jurnal nu sunt date de autor, fiind greu de plasat din perspectivă temporală. Numerotarea este realizată de Mihai-Adrian Buzura, fiul lui Augustin Buzura (cel care a realizat fotografiile paginilor de jurnal). Fiecare număr reprezintă o pagină aparte.

Puține dintre aceste pagini au fost expuse în cele două expoziții pe care familia și Fundația Culturală Augustin Buzura le-au realizat în 2019 și în 2022, în parteneriat cu Academia Română, respectiv cu Muzeul Literaturii Române. Ambele conturează personalitatea, dar și contextul social și politic în care Augustin Buzura a publicat.

Marile frământări...

„N-aș fi scris niciodată despre viața mea, dacă alții nu m-ar fi obligat. Au fost jurnale în care a fost vorba și de mine.” (257)

„Mă întreb ce se întâmplă de fapt cu noi, cine suntem? Ce e mai important? Să fiu ca lumea sau să o iau împotriva valului? O vreme am încercat varianta simplă: cheful, baluri, discuții. Mi-a venit să mă sinucid. Nu asta îmi doream.” (338)

„Nimeni nu-mi pune întrebările la care aș dori să răspund.” (244)

„Cu an în urmă, mă gândeam să scriu un roman despre un ins care respectă Codul eticii. Sunt întrebări care mi s-au pus și întrebări (pe n.n.) care mi le-am pus.

De ce a trebuit să mi se întâmple asta? Ce trebuia să învăț?

La ele nu mai caut răspuns, mi le amintesc doar pentru a mai remarca nu știu dacă zădărnica vieții, cât bizazarea ei. Răspunsul nu este de găsit, ci de simțit. El este în afara cuvintelor, o stare, un semn afectiv și antenele spiritului sunt îndreptate în direcția cea bună.” (349)

Libertatea...

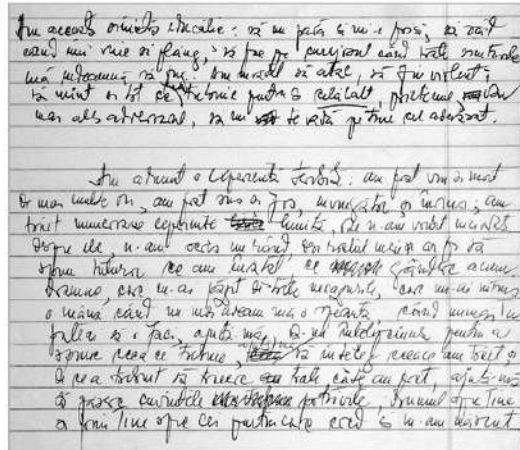
„Căci nu ne va ierta nimeni dacă acum, în deplină libertate, uităm că este ora construcțiilor trainice a competențelor și valorilor.” (232)

„Nimeni nu ți-a cerut să lupți; nimeni nu te obligă să rămâi în luptă. Poți să vinzi, să cerșești, să te vinzi. Ești chiar liber...” (343)

„Ce sunt? Cine sunt? Mă întreb și eu asemeni miliardelor care mi-au precedat. Fără să am un singur răspuns. Știu că, pentru mine, lumea există atâta timp cât există și eu.

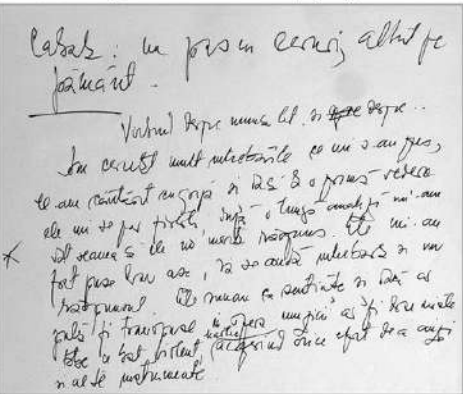
Privesc în urmă, dar nu regret decât un singur lucru: că n-am străbătut în paralel și un alt drum în afară de cel al libertății: drumul auto-perfecționării. Să caut libertatea pe verticală, adică să caut lumea care nu poate fi accesibilă oricui fără efort intelectual. Azi... îmi câștig libertatea într-o lume... liberă! Da, mă simt lezat! Nu știu de ce, dar mă simt lezat!

În tinerețe, diversele activități obligatorii: întâlnirile cu cititorii la școala de surzi. Am vorbit, m-am strădui să fiu inteligent, convingător, cât mai convingător, dat fiind că sala nu reacționa în niciun fel, mi se părea absurd, mă complexa. Până la urmă, am aflat. Lasă, poate trebuia să o faci și pe asta, mi s-a răspuns. Este oare mai defectă reacția lumii la ceea ce am făcut noi și riscurile noastre? N-am vorbit degeaba atâția ani?” (341)

Credința...

„Am avut o experiență teribilă: am fost viu și mort de mai multe ori, am fost sus și jos, învățator și învățat, am trăit numeroase experiențe limită și n-am vorbit niciodată despre ele, n-am scris un rând, deși rostul meu ar fi să spun tuturor ce am învățat, ce gândesc acum.

Doamne, care m-ai păzit de toate necazurile, care mi-ai întins o mână când nu mai aveam nicio speranță, când numai Tu puteai să o faci, ajută-mă, dă-mi înțelepciunea pentru a spune ceea ce trebuie, ajută-mă să înțeleg ceea ce am trăit și de ce a trebuit să trăiesc toate câte au fost, ajută-mă să găsec cuvintele potrivite, drumul spre Tine și, prin Tine, spre cei pentru care cred că m-am născut!” (344)

„Cobor: un pas în ceruri, altul pe pământ. Am cercetat mult întrebările ce mi s-au pus, le-am căutat cu grijă și, deși la o primă vedere, ele mi se par firești, după o lungă analiză mi-am dat seama că ele nu merită răspuns. Ele mi-au fost puse doar așa, să se audă întrebările, nu răspunsul. Ele sunau numai ca sentințe, și dacă ar putea fi transpuse în sfera muzicii, ar fi doar niște tobe ce bat violent (...) acoperind orice efort de a auzi și alte instrumente.” (350)

„Ceea ce-am căutat n-am găsit. Dar L-am descoperit pe El. Și asta îmi dă siguranță și încredere.” (245)

ADÂNCIT ÎN IMENSITATEA GÂNDULUI

Fire meditativă, Gheorghe Pop scrie o poezie de reflexii asupra relației omului cu eternitatea, la drept vorbind cu Dumnezeu (v. volumul *Neodihna gândului*), întrebându-se „ce va fi să fie / după ce trecem pragul – Dincolo... / pe tărâmul de inefabilă poezie” (*Aureole de gânduri*). Astfel își definește și demersul liric: „stau de vorbă / cu mine însumi, cu Voi, / cu Nepătrunsul – Nesfârșitul / cu tot ce ne-nconjoară” (*Gnotiseavton*) și totul se petrece sub semnul divinității: „În Grădina Maicii Domnului / la răsărit de Poarta Sărutului, / cu roua ochilor strălucind / întru Lumina Cuvântului, / scriu pentru Voi / pe tablele inimii smerite, / Poemele Sfintei Iubiri” (*Cu roua ochilor*).

Nu începe îndoaială, e o poezie profund religioasă, dar autorul nu se aliniaza nicicând aceluia care versifică precepte, scene, tablouri etc., din *Biblie*, o poezie ilustrativă, didactică, dacă vreți. Gheorghe Pop, prin misiunea sa profetică, este un interpret, un gânditor în spiritul marilor adevăruri ale *Evangeliei* Mântuitorului, asupra cărora meditează, vorbind, la rândul său, în parabole, într-un limbaj metaforic, pentru a sugera astfel cuprinderea tainelor universului în detaliile lui semnificative: „adeseori, trecând / pe lângă pietre, întâmplător, / privind, văd înălțatul lor, / incerențată tăcerea, / abia atunci când, / una de alta s-au izbit, / în afară ies zgomote,

scânți, / dovadă că și bolovanii simt / ce este durerea...” (*Durerea tăcerii*).

Este în toate o febrilă căutare de sine, o nevoie de identificare cu elementele universale, între care el însuși se simte ca parte gânditoare, purtătoare de sens transcendental: „cu Ochiul deschis înlăuntrul, / Lacul, / crezând, mai mult decât i se pare, / că, dintotdeauna Nemărginitul, / în Adâncu-i, oglindindu-Se, / îl încununează... / cu inefabilă slavă” (*Cerul din noi*), trimițând la înțelegerea Facerii primordiale pe care o evocă, de asemenea, în trăire personală, cu încercătură metaforică de sorginte biblică. „Secerișul” este aproape, / „Secerătorii-s puștini”... / din spice de aur – / Cunună de Mire – / pe frunte o port – / podoabă cerească, / – din vremea când – / peste involburatele ape / plutea Duhul Sfânt / Pământul abia începea să mijesească, / și din cântec – Ecolul a porces / în nemărginirea albastră” (*Secerișul este aproape*).

Introspecția este mereu răscolitoare de neliniști, de întrebări fundamentale căutând mereu calea spre lumina dumnezeiască. Tocmai în acest sens și izvoade emoționante rugăcini pe care le-ar putea prezenta lumii în demersurile sale liturgice: „Doamne al Cerului și al Pământului, / Părintele Meu adorat, / Te laud neîncetat și Te preamăresc, / cuvinte nu am să Îți mulțumesc / pentru toate câte dumnezeiește Le-ai creat... / pentru câte vor fi și nu le-am explorat / Îți mulțumesc Doamne că exist... / Iar dincolo de

toate și de tot / Sunt mult mai fericit / că în suflet Te port, / rămânându-mi de-a pururi / Lumina de veghe-n Cuvânt” (*Rugăciune stăruitoare*).

Discursul e confesiv, implicând biograful, tot așa, metaforic, mereu cu tentă mărturisitoare a sondărilor în cugetul și în gândul propriu: „Adâncit în imensitatea Gândului, / purtându-Mă pe arpile lui / Frumuseții îl explorez necuprinsul, / Având sentimentul că / Multiversul este în Mine, / mai mult decât / așa fi Eu într-însul...” (*Logosul creator*). E neliniștit în fața trecerii implacabile a timpului, pe care îl percepe prin interogație: „cine a văzut vreodată / a Vântului aripă, / încotro zorește Timpul, / clipă după clipă, / ce înfățișare are Gândul, / de unde vine, fără odihnă, / până aievea nu își vede, / în oglinda Devenirii chipul...” (*În căutarea sinelui*).

Când coboară din meditații, devine un sensibil pastelist, contemplând anotimpurile, în dinamica lor ancestrală: „E toamnă din nou, / a căta oară? / copacii se plâng, / că somnu-i prea lung / și nu știu dacă / ajung în Primăvară” (*Pădure de gânduri*).

Poezia lui Gheorghe Pop este, așa cum bine remarcă Diana Adamek, „expresia unor îndelungi interogații despre sensul trăirii și al trecerii, o meditație calmă și împăcată cu rosturile adânci ale «lutului gânditor»”. Tușele melancolice sunt irizate de taina rugăciunii, pe care o rostește oarecum ritualic: „Strigă-tu-Mi auzi-l, Doamne, / tinde-Ți Dreapta Ta prea sfântă / și din moartea-mi sufletească, / cu veșnica-Ți iubire, la Tine mă ridică” (*Strigă-tu-mi auzi-l, Doamne*).

În întregul său, lirica lui Gheorghe Pop are profunde vibrații religioase.

Iuliana-Andreea POP

JOCURI, MATEMATICĂ ȘI POSIBILITĂȚI ÎN LIRICA LUI HADA

Citind lirica lui Ioan Hada, ai străfulgerări de déjà-vu de la o pagină la alta. Nu consider acest fapt un neajuns al poetului, ci mai degrabă e dovada unui meșteșug ieșit din comun, pentru că nu orice mănuitor al penelului poate crea noi și noi jocuri cu aceleași piese. Poemele sunt organizate sub forma unei complexe partide de șah, în care folosești același rege și muți veșnicul nebulon de alb,

dar posibilitățile matematice sunt nelimitate sau apar „zeci de variațiuni”, după cum afirma Ioan Es. Pop. Încă de la titlul volumului pe care l-am avut în față (*Pășind prin lumină*), poetul e nerăbdător să invite cititorul într-o incursiune spre autocunoaștere prin propria-viziune, nu înainte de a-l trece prin scurte selipuri de efuziuni lirice, licăriri de vers care se învârt neostoit în jurul a trei mari idei: lumina, dragostea și moartea. Cele trei, evident dependente una de alta ca într-o triadă cosmică, îmbracă de la un vers la altul veșniștii unor metafore aparent banale, dar care nasc prețioase și suave perle de creație, regăsite din plin și pe blogul scriitorului, descoperit de curând în cercetările mele. De dimensiuni mici, mustind în versuri simple, de profund, pe alocuri îndrăzmind simple sinestezii, uneori curajoasă, aducând a protest lăuntric, volumul lui Hada mi l-a evocat pe Arghezi și a lui „o carte pentru buzunar, / O carte mică, o cârtică” sau o variantă în miniatură a *Noului Testament*, pe care o mai port uneori ascunsă prin cotloanele buzunarului de la jachetă pentru a-mi alunga prin cuvinte înțelepte furtonile care nu dau pace muritorului de rând. Meditația poetică poate fi un bun prilej de a-ți pune întrebări atunci când lumea din jur se afundă într-o dureroasă suficiență.

Laitmotivul care devine stălpul fiecărui poem din carte este lumina, care sugerează puterea unei iubiri diafane, izvorâte din prospețimea și pasiunea femininului idealizat pe alocuri. Mesajul transpare și din motto-ul reprezentativ de la început, citat din Serghei Esenin, cântând imaginea femeii-muze: „Și iată-a crescut, / A devenit poet (...) Și pe-o oarecare femeie (...) O numea iubită / Și fețiță zburdalnică”. Aceasta zburdă între opoziții, între inger și demon, lumină și întuneric, fericire absolută și disperare dusă la pragul suicidului. Totuși, în poezia lui Hada femeia e mai degrabă o influență pozitivă, luminoasă, dătătoare de speranță și amintire volubila a tineretii pierdute, o urmă fosforescentă pe sufletul poetului, culoare și miracol („chipul dulce de iconă”). Ea este vară și mireasmă pură, iar prezența

IN MEMORIAM IOAN HADA (1960-2022)

nudului în anumite versuri sugerează dăruirea completă și un eroticism ancestral, sacru („valurile soldurilor”), fițuș și agitat, camuflat de gingașia versului. Metafora luminii încolțește ca un mugur, ca o îmbrățișare mult dorită. Să fie dragostea aceeași cu licărirea inițială, de la începuturi, izvorul întregii creații („Mă invită / La rugăciune / Iubirii / Resimțite / Cu lumina / De la-nceput.”)? Cuvântul-poem de iubire devine o „floare de lumină”, care transmite cele mai profunde trăiri lirice. Poetul nu le poate ascunde, el e dormic să dăruiească din tezaurul de emoții cu care a fost blagosloviți cititorului. Surâsul amorului e strălucire, o sărbătoare, un carnaval al fericirii ideale, greu de obținut. Cititorul este îmbiat să se întrebe: care e direcția din care transpar ideile versurilor? Este poemul izvorât din lumină, care la rândul ei e de fapt surâsul născut din iubire? Sau e inversul, ca ceasul care, mișcat de o forță supranaturală, își mută limbile înapoi? Iubirea generează fericire și de aici lumina dătătoare de cuvânt? Iată scopul creației: să neliniștească pe cel care o parcurge cu privirea și mai apoi cu inima. Către lumina devine aproape materială în lirica lui Hada, dovadă plasticitatea metaforei: „regetele ce sângerează după tine”. Întreaga ființă se dăruiește în momentul în care iubeste, trupul trecător și sufletul menit eternității. Poetul nu ezită în a oferi o sinceră definiție a celui mai înălțător sentiment: „Ca visul / Unei flori / De lumină / Este / Dragostea ta / purtată / De poemul / Iubirii”. Mai mult, cuvintele îi dau savoare, îl împodobesc, îl intensifică. Dragostea este „polenul poemelor”, esența vitală a creației, sămânța care rodește fără preget. Ea e terenul fertil pentru nașterea stilului: „Dragostea / Ta / Devine / Cel mai / Fertil / Polen”. Aceasta se naște în tinerete, fiind „firul de iarbă” fraged, care rezistă până la prima zăpadă, atunci când toate speranțele și visurile sunt îngropate de apăsarea vieții și, spre final, a bătrâneții. Poetul are credința că legătura creată astfel e pe veșnicie: „Îndrăgostit / De tine / S-a lipit / De talpă / Desprinzându-se / De viață / Spre a te însoți / Și-n moarte”. Am regăsit în unele versuri și un alt tip de dragoste, cea părintească, molcomă și tandră, pe care omul o simte copleșitor încă de la venirea lui în această lume și care dănuie mai departe de moarte, lăsând în suflet amintiri dulci și dureroase: „La căpătâiul / Mormântului / Îmi pare / Că ierburile / Fostind / Îmi transmit / Grija / Și sfaturile / Tale / Chiar și / Din celălalt / Tărâm” (*La mormântul tatălui meu*).

La polul extrem este nota pesimistă care învâluie multe din versuri, ducând cu gândul la bătrânețe și la moarte, precum și la viața ca sir de suferințe îngenunchate timpului. E un sentiment înduioșător aici, comun, trăit de fiecare în parte mai devreme sau mai târziu. Anotimpurile capătă accepțiuni simbolice, toamna reprezentând ultima redută a vieții înainte de marele final. Sezonul brumei și al ceții nostalgice revine iar și iar ca motiv („Strigătul / Disperat / Al crengilor / Uscate / Și golașe”), în timp ce hăl căscat de dureri nevindecabile se întinde până în văltoarele lichidelor vitale, precum o „urmă sângerie”. Roșul intens anunță

trecerea poetului prin lume, o dâră ce doar el o poate lăsa prin cuvânt și întrebări nerostite. Aici intervin pasiunea chipei și deznădejdea vocii lirice care încearcă să se agațe prin lațul iubirii de nemurire. Sentimentul singurătății este o povară de dimensiuni aproape hieratice („Părăsindu-mă / Singurătate / Tăcerii / Precum crucea / Pe apostoli / Mă urmează”), de care artistul nu poate scăpa, în ciuda zăbaterii sale. E predestinat. „Patima nerăbdării” e, de fapt, aspirația omului spre iubire, a individului prins în capcana morții, fără drept de evadare și care caută nedefinit speranța revederii. Marea Trecere este ca scurgerea unei lumânări, alunecarea vieții în moarte, așa cum răstignitul divin se scurge spre mântuirea lumii prin ultima sa suflare sub cerul involburat de furtună. Speriat de iminenta vestejire, precum un Faust mioritic, poetul dorește să oprească măcar puțin clipa cea crudă, fapt realizabil prin trăirea intensă a voluptății trecute („Resimt / Amintire / Îmbrățișării / Tale ca stropul / de lumină / reținut / în firul / de iarbă”), în care vocea lirică își caută farul salvator, paradisul pierdut („Un mal / Ca din Rai”). Licărul unor experiențe trecute, dar dragi poetului, sunt redactate prin „splendoarea” și „viața însoțită” care evocă un ev al fericirii apuse, dar prezente în memorie. Pe alocuri, se observă tendința spre filozofare, creatorul de stihuri sfredelind netihnit după sensurile existenței sale ambigue („Rătăcind / Prin / Labirintul / Dorințelor / Am uitat / Ce-i mai / Important / Să-mi trăiesc / Viața”). Conștiința dureroasă a curgerii timpului îl copleșește, constatănd cu o luciditate aproape dureroasă mediocritatea chipei (praful stămit de o pală de vânt), accentul fiind pus pe solitudinea nedorită (răscolirea frunzei absente). Spațialitatea e determinată de emoție. Cerul și ale sale elemente sprijină nefericirea poetului, în loc să fie un spațiu taumaturgic. Cosmicul reprezintă necunoscutul, de cele mai multe ori sumbru și periculos pentru muritorul de rând. Cometa în cădere e imaginea sufletului care se prăbușește în neant, fără posibilitate de întoarcere. Nici cetăținul nu este salvat de melancolia poetului, „burgul părăsit” fiind un topos al proiectelor sale eleejice.

În schimb, din genuni provine și creația, asemuită cu divinul intruchipat de Iisus, a cărui urcare pe munte e asemenea patimilor trăite de poet în focul facerii, un sacrificiu suprem, un Everest greu de urcat, o corvoadă menită să ofere lumii poezia, diamantul cel mai de pret. „Ghetele uzate” reprezintă degradarea artistului prin muncile nu de puțin ori herculiene, care au ca finalitate poemul în deplinătatea sa. În poezia *Dorință* apare o posibilă aluzie la *Luceafărul* eminescian, prin motivul luminii idealizate prin visarea adolescentină: „Ca-n visul / Fetei / Ce dorește / Să se mărite / Cu lumina”.

În total, volumul lui Ioan Hada invită la o poezie antrenantă, ce pune mîntea la lucru, oferind mici mărgăritare tăiate din aceeași stâncă, dar fiecare cu o nuanță sau o tentă diferită, a joc proic care poetul își asumă obiceiul de a provoca lectorul să găsească în fiecare puzzle piesa care întregeste imaginea de ansamblu a viziunii sale.

SăLuc HORVAT

EXILUL ȘI DIASPORA ROMÂNEASCĂ

În următori ani la rând sub tăcere, îngrădită prin diverse modalități, autorii și cărțile lor fiind puși la index, literatura diasporei românești a fost mai puțin cunoscută în țară. Abia după evenimentele din 1989 s-a produs o deschidere. Unii dintre scriitorii s-au întors în țară sau și-au publicat cărțile la editurile din România. A început să se scrie despre opera acestora, despre contribuția scriitorilor români din exil la promovarea literaturii și a culturii române peste granițe. Între primele lucrări de acest gen, amintim: *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului* de Cornel Ungureanu (1996), *Întoarcerea proscrisilor* de Florea Firan (1998), *Reîntoarcerea la Ithaca. Scriitori români din exil* de Mircea Popa (1998); *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței* de Gheorghe Glodeanu (1999). Astăzi, se poate vorbi de o perspectivă coerentă asupra diasporei românești, a contribuției acesteia la cunoașterea și la promovarea valorilor culturale naționale peste hotare.

Criticul și istoricul literar Mircea Popa, care s-a dovedit, de-a lungul timpului, un bun cunoscător al exilului românesc, aduce în atenția cititorilor un nou studiu, intitulat *Aproapele de departe* (Editura Limes, 2021). Este o antologie de texte critice, eseuri și portrete literare dedicate unor personalități care s-au stabilit, vremelnic sau definitiv, în diferite țări de pe glob: Statele Unite, Canada, Franța, Germania, Italia, Australia etc.

Folosind ordonarea alfabetică, autorul deschide volumul cu un text despre Anania Bartolomeu, continuă cu George Astalos, Vasile Barbu, Maria Berenyi, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija ș.a.

Personalitate cu rezonanță în viața ecleziastică a Bisericii Ortodoxe Române ca arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Bartolomeu Anania este cunoscut și prin vasterile sale lucrări, începând cu traducerea *Sfintei Scripturi*, a *Noului Testament* și continuând cu creațiile literare de poezie, proză, dramaturgie și memorialistică. Incluziunea lui în sfera diasporei românești este motivată de perioada în care a fost misionar în America, etapă în care a contribuit la promovarea culturii noastre prin editarea revistei „Credința”, în paginile căreia a publicat numeroase materiale despre cultura și literatura română, despre scriitorii aflați în exil, în vremuri în care întreaga noastră diasporeă era repudiată. Între cei elogiați s-au aflat Ștefan Baciu, Mircea Eliade, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca ori scriitorii români, precum: Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Cela Delavrancea ș.a.. Sunt evocate și momente din perioada tinereții lui Bartolomeu Anania, când, din cauza spiritului său nonconformist, a fost prigonit și purtat prin închisorile comuniste.

În textul cu titlul *Cu George Astalos la Paris sau imperiul Utopiei*, Mircea Popa relatează momente ale vizitei sale la George Astalos, la Paris. Aflăm despre originea sa basarabeană, despre peregrinările dramaturgului prin lume, despre scriitorii aflați în Franța: Ionescu, Cioran, Eliade, Ierunca, despre activitatea Institutului Cultural Român de la Paris, condus atunci de Magda Cârneci. În opinia lui George Astalos, românii

din Occident nu pot sparge bariera de indiferență generală printr-un comportament normal, motiv pentru care mulți au izbutit să atragă interesul prin comportamente bizare și șocante, așa cum au făcut Panait Istrati, Tristan Tzara, Eugen Ionescu, Emil Cioran ș.a. La despărțire, gazda i-a oferit lui Mircea Popa un braț de cărți, între care și volumul *Utopii. Eseuri urmate de confesiuni biografice*, cu recomandarea de a fi citit. În antologia de față, autorul publică opinii pe marginea acestui volum.

Lucrarea *Aproapele de departe* surprinde nu numai prin numărul de personalități la care face referire autorul, cât și prin răspândirea acestora pe întregul glob: din Honolulu (acel loc protejat), unde ajunge Ștefan Baciu, în Canada și, de aici, în îndepărtata Australia. Aflăm despre Alex Cetățeanu, plecat de pe meștegurile vrăncene și ajuns în Canada, că, prin revista „Destine literare” și prin calitatea de președinte al Asociației Scriitorilor Români din Canada, a contribuit la promovarea culturii române în țara arțărilor.

În celălalt capăt de lume, Australia, Daniel Ioniță conduce Academia Română Australiană, instituție de consacrare literară. A realizat mai multe lucrări despre literatura română, pe care le-a publicat în Australia. În volum cu titlul *Testament*, traduce texte începând de cele ale Văcăreștilor, ale lui Dosoftei, continuând cu Miorița până la cele apărute în anii 1950.

Între portretele literare incluse în volum, Mircea Popa se oprește cu multă seriozitate la cele ale unor reprezentanți de seamă ai diasporei românești: Dan Culcer, Paul Celan, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Norman Manea, Herta Müller, Virgil Nemoianu ș.a., care, prin operele lor și, mai ales, prin contribuția deosebită la promovarea valorilor culturale și literare românești peste hotare, și-au câștigat un respectabil loc în literatura națională contemporană, dar și în cea a țărilor în care au scris și au publicat.

De un real interes sunt eseurile și portretele literare ale unor scriitori români cetățeni ai altor țări, care, prin întreaga lor activitate, au dovedit interes și dragoste pentru limba și literatura română, scriind și publicând în limba maternă, contribuind la menținerea spiritului românesc în rândul comunităților românești din străinătate. Criticul Mircea Popa s-a oprit, de data aceasta, la câteva nume reprezentative: poetul Vasile Barbu din Uzdin (Serbia); Maria Berenyi (Gyula, Ungaria); Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Vasile Tărățeanu (Republica Moldova), Alexei Mateevici (Basarabia), Theodor Damian (Statele Unite ale Americii).

Poetul Vasile Barbu este unul dintre animatorii vieții culturale în limba română în comunitățile de români din Voivodina și din Banatul sârbesc. Este, în același timp, un bun comunicator cu scriitorii din România prin prezența sa la diverse activități din țara noastră. În evocarea acestuia, Mircea Popa se oprește asupra creației poetice, amintind volumele publicate.

De o amplă analiză se bucură omul de cultură Maria Berenyi, reprezentanta oficială a românilor din Ungaria. Din eseu lui Mircea Popa se desprinde ampla activitate a acesteia privind viața culturală și literară a românilor din Ungaria. Autorul se oprește asupra câtorva lucrări importante publicate de Maria Berenyi despre relațiile culturale româno-maghiare. Între acestea, amintim cele referitoare la Fundația „Emanoil Gojdu”. Volumul *Cultura românească la Budapesta în secolul al XIX-lea* (2000) este atent comentat, autorul relevând faptul că Maria Berenyi cunoaște bine interferențele

culturale româno-maghiare de-a lungul timpului. Sunt amintite cărțile importante tipărite la tiparnița din Buda, precum și publicațiile în limba română apărute în Ungaria: „Familia”, „Federațiunea”, „Lucaefărul”. O altă lucrare de interes analizată de critic este intitulată *Românii din Ungaria de azi în presa românească din Transilvania și Ungaria din secolul al XIX-lea*, în care se pune accentul pe felul în care au fost tratați românii în Ungaria. De interes sunt și referirile pe care autorul le face privind preocuparea Fundației „Emanoil Gojdu” pentru apărarea drepturilor românilor de pretutindeni și pentru emanciparea neamului românesc.

Cunoscutul eminescolog, criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi, personalitate cu rezonanță în critica și istoria literară românească (în Republica Moldova și nu numai), se găsește în antologia lui Mircea Popa cu un dens portret biobibliografic și literar, în care se precizează: „Ne aflăm în fața unei personalități proteice, polivalente, multilaterale, în fața unui generos om de știință, pentru care cultura și acțiunea publică reprezintă un mod de viață”. Numeroasele lucrări din sfera eminescologiei și îndeosebi *Enciclopedia Eminescu* relevă o cunoaștere de învidiat a vieții și a operei marelui poet.

Basarabeanul Alexei Mateevici, „poetul național” al Basarabiei, și-a înscris numele în memoria neamului prin poezia *Limba noastră*, un emoționant elogiu alus limbii române, pe care o numește „limbă sfântă”, „limba vechilor cazanii”. Mircea Popa afirmă cu convingere: „Când spui Alexei Mateevici, spui Basarabia și, când spui Basarabia, te gândești numaidecât la Alexei Mateevici”. În același timp, criticul aduce întregiri și sublinieri privind biografia poetului, dar și referitoare la modul în care

i-a fost receptată opera poetică. Aprecierile sale sunt pozitive, remarcând modul în care a fost privită opera lui Mateevici de către Petru V. Haneș, care a publicat un consistent comentariu despre poetul basarabean și despre creația sa lirică.

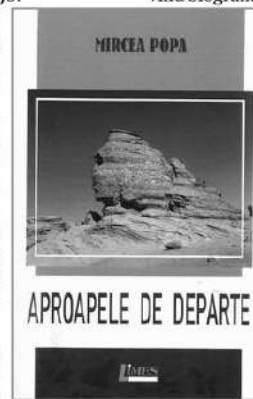
Atrag atenția în mod deosebit comentariile lui Mircea Popa despre tenacii luptători pentru apărarea limbii române în Republica Moldova, Bucovina, Basarabia, Ungaria sau Serbia, unde limba română este în mare suferință. Între cei amintiți, se numără Nicolae Dabija (vocea lirică a Basarabiei), cel care, alături de Grigore Vieru, a realizat creații literare prin care „au dezmoșțit conștiința națională a conșărilor lor, aducându-le aminte că zestrea culturii căreia îi aparțin e mult mai bogată și mai diversă și că gloria adevăratei poezii a venit din frumoasa Moldovă, din Muntenia și din Ardealul împilat”.

Vasile Tărățeanu, considerat „un arcaș al bătăliei pentru Bucovina înstrăinată”, se bucură de un elogios portret și de o pertinentă analiză a creației literare. Sunt amintite acțiunile sale de „re-românire a culturii cernăuțene”, concepând un vast plan de luptă pentru afirmarea și pentru drepturile etniei române. Sunt amintite instituțiile create de poetul bucovinean: Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți (1989), Fundația „Casa Limbii Române” ș.a.

Mircea Popa nu l-a uitat nici pe cunoscutul poet româno-sârb Radu Flora, un alt luptător pentru apărarea și cultivarea limbii române.

De asemenea, autorul îl aduce în atenția cititorilor pe omul de cultură Theodor Damian, stabilit în Statele Unite ale Americii, care a realizat o trainică punte de legătură între românii din America și cei din țara mamă, România.

Prin conținut și prin varietate, precum și prin modalitatea de abordare, volumul de eseuri și portrete literare semnat de Mircea Popa este o lucrare importantă, ce aduce informații de interes asupra exilului și a diasporei românești.

DANIELA SITAR-TĂUT ÎN DIALOG CU NICULAE GHERAN (II)

(Urmare din numărul precedent)

D.S.T.: Paralel cu ediția, ați scris două volume din biografia romancierului. Ultimul tom, „Glorie și amurg”, a rămas nepublicat. De unde ideea redactării și abandonarea de care vorbeam?

N.G.: Cu mult înaintea Centenarului „Rebreanu”, m-am întâlnit în Cluj cu Eugen Uricaru, pe atunci redactor la „Steaua”, spunându-mi că tot anul 1985 va fi marcat de eveniment. Insistent, mi-a cerut să deschid șirul colaborărilor. Regretând că nu apare un volum consistent, m-am angajat să scriu un *Cuvânt înainte la o carte nescrisă*. Deranjat de multe inexactități din memorialistica vremii, datorate cu precădere membrilor de familie de-o parte și de alta a Carpaților, m-am pomenit scriind, fără întrerupere, la o biografie ce urmărea să prezinte cât mai exact biografia omului și a operei sale. Scriam cu năduf, până a intervenit prietenul Mircea Zăciu cu stăruința de a mă concentra exclusiv pe munca de redactare și de lexicografie la *Dictionarul Scriitorilor Români*, de care răspundeam din partea Editurii Enciclopedice. În lipsa răspunsului confrate, pot dovedi această solicitare cu numeroase scrisori primite de la el în acea perioadă. De comun acord, am ales o cale de compromis: am fragmentat biografia, dând drumul la tipar unui prim tom, intitulat *Tânărul Rebreanu*. Spre satisfacția mea, volumul s-a bucurat de laudele multor critici, între care Șerban Cioculescu, Constantin Ciopraga, Marian Papahagi, Alexandru Piru, Ion Vlad ș.a. Mai târziu, am redactat, în aceeași manieră, preponderent documentară, și tomul următor: *Amiza unei vieți*, la rândul său elogiat, mai puțin de Nicolae Manolescu, care și el se pronunțase pozitiv la apariția primului tom. De data aceasta, din titlu socotea cartea a fi o bibliografie. Poate că avea și dreptate, dar s-o fi analizat ca atare. Niciodată să-mi impute că nu-s romancier, deoarece nu mă angajasem să fac o biografie romântă. Este adevărat că în finalul recenziei concluzionez că din tot ce s-a scris pe aceeași temă cartea e cea mai bună, dar pe mine mă dureau rezervele celui pe care îl socoteam cu un cap deasupra celorlalți. Mi-era drag de când locuia în Câmpina și-l vizitam cu rugămintea de a-mi face referate la cărțile pe care le socoteam nepublicabile. Mă verificam prin el, mereu nedumerit: „Nu știu cum se face, dom'le Gheran, dar niciuna din lucrările primite nu prezintă un interes literar”. Tot Nicolae Manolescu mi-a dat recomandarea de a fi primit în Uniunea Scriitorilor, împreună cu profesorul Piru. Pe scurt: fără să vrea, m-a inhibat, vina fiind exclusiv a mea. Cât privește esența celui de al treilea tom, poate fi regăsită în puzderia de articole, publicate de mine în perioade, despre anii care s-au scurs între demisia romancierului de la Direcția Educației Poporului din 1930 și tragicul sfârșit din 1 septembrie 1944.

D.S.T.: Despre care nu de mult s-a scris amănunțit în „România literară” că ar fi murit împușcat.

N.G.: Am citit.

D.S.T.: Și?

N.G.: Mai tot ce se spune acolo este adevărat. Cu o singură deosebire: victima n-ao fost Liviu Rebreanu, ci regizorul Soare Z. Soare, ucis de-o santinelă în Piața Victoriei, pentru că automobilul în care se afla cu generalul Manolescu, fratele actorului Ion Manolescu, n-a oprit la somatje. Persoana care cunoaște toate detaliile accidentului este Ionuț Niculescu, fostul director al Muzeului Teatrului Național.

D.S.T.: De ce n-ați intervenit în presă?

N.G.: Din două motive: o dată, că îmi pierdusem vremea citind articolul, al doilea, că m-aș fi făcut de râs, polemizând cu un ageamiu, care, de bună-credință, ar fi avut datoria să se documenteze în prealabil. De altfel, nu-i singurul care a trosnit din bici. Mai sunt și alți maneliști care au cântat pe

partitura împușcării, nu de către santinele tricolore, ci de ostași ai armatei roșii. Încă puțin și cu asemenea guriți ajungem la bravul soldat Svejik. Nu reiau ce-am scris pe această temă. Mă rezum doar să afirm că numai un nebun ar fi renunțat la sursele vii de informație pentru aflarea adevărului. Mă consider privilegiat că am apucat să comunic despre amurgul romancierului cu Fanny Rebreanu, Puia și Radu Vasilescu, cu doctorul curant al

lui Rebreanu, Vasile Țițescu – medic care l-a văzut la Valea Mare cu câteva ore înainte decesului –, că în plus le-am confruntat afirmațiile cu fiziologii de mare autoritate din Spitalul Filaret, pe baza maldărului de radiografii pulmonare aflate în arhiva B.A.R. Ceea ce nu înseamnă că exclud și posibile opinii viitoare, după care domnișorul Liviu trăiește și azi în Honolulu, în așteptarea viitoarelor alegeri parlamentare.

D.S.T.: Constat că v-a revenit umorul, motiv pentru care aș continua seria întrebărilor.

N.G.: Atacați!

D.S.T.: Poziția de secretar al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă pentru probleme editoriale v-a ajutat în abordarea integrală a operei rebreniene?

N.G.: Neîndoișor! Dar asta s-a petrecut între anii 1964 și 1969, o scurtă perioadă de dezghet, după care tot comandamentul editorial a fost pus pe liber – în cap cu: Alexandru Balaci, Mihai Șora, Dumitru Trancă și subsemnatul, fiind înlocuții cu Ion Brad, Ion Dodu Bălan ș.a. –, pe considerentul „rotirii cadrelor”. Din general am devenit soldat, respectiv redactor la Editura Enciclopedică Română. Cum schimbările efectuate nu erau văzute

Alexandru Buican, Daniela Sitar-Tăut, Nicolae Gheran (2007)

cu ochi buni de multi beligeranți din structurile de stat și de partid, îmi rămăseseră destule uși la care puteam bate, inclusiv la cenzură, oficial desființată și mutată pe ușa din dos în minister. Mulți nu-l vedeau cu ochi buni pe Dumitru Popescu – blondă din Bahceisarai rătăcită în haremul ceaușist –, care, convertit la dogmatism, condusese epurările din sistem. Vechile legături le-am folosit pentru lansarea unor instrumente de lucru, precum dicționarele de literatură, biobibliografii și cronologii literare – serii coordonate redacțional și lexicografic de mine –, ori editarea unor autori interziși, ca Alexandru Zub, de pildă.

D.S.T.: Mai departe?

N.G.: Cu prilejul marii Revoluții din Decembrie (sau ce-a fost), când câțiva colegi editori s-au ureat în vârful pomului de Crăciun, mi s-a propus să fac un pas înainte, iar mai târziu funcția de senator. Am refuzat, pe motivul că vreau să termin ediția Rebreanu. Afirmația „Țara arde și baba se piaptână” aveam s-o aud și peste cinci ani, de data aceasta din gura confratelui Petre Mihai Băcanu, care m-a invitat să trec la Alianța Civică. Aș minți să spun că n-am șovăit, dar la fel de adevărat este că replica fostei soții m-a convins: „Mă băiatule, știa încep un lucru, tu ai de terminat. Vezi-ți de treaba ta!”. Fără a fi ironic, aș zice că, în ce m-a privește, am isprăvit ce-mi propuseseam, pe când ceilalți se tot străduie să înceapă un lucru ca lumea.

D.S.T.: Regrete?

N.G.: N-am! Și mai e ceva. Făcusem parte dintr-un partid. Mi-ajunsesse, mai ales că acum, cu foarte mici excepții, toți băgăreții din conducerea noilor tarabe politice proveneau din fostul partid unic. Dar să punem batista pe tambal și să ne uităm doar la cine ne-au fost și ne sunt președinții de țară, prim-miniștrii ș.a.m.d.

D.S.T.: Și, totuși, după Revoluție ați acceptat să reveniți în Ministerul Culturii, cu vechile atribuții.

N.G.: Adevărat, până la un punct. Cel care m-a invitat să preiau Departamentul Carte a fost Ion Vartic, la vremea respectivă ministru adjunct peste edituri și teatre. Convins că viitorul nu va fi al întreprinderilor de stat, am propus să renunțăm la tutela unor edituri științifice, ca Tehnică și

Ceres, să le transferăm ministerelor de resort, la fel cu cele de alt profil decât literar-artistic, astfel ca din șaisprezece unități subordonate să păstrăm doar două: una consacrată valorificării patrimoniului cultural, iar alta creației originale. Am făcut atunci un memoriu către domnul Andrei Pleșu – păstrat în copie – și cu răbdare aștept răspunsul în viața de apoi. Neprimind niciodată dezlegare, m-am ocupat exclusiv cu atestarea noilor editurii și apoi m-am retras la Editura Științifică, unde, la vot, fusesem ales redactor-șef, funcție avută până la pensionare. Ulterior, urmașii domnului Pleșu au făcut-o și mai de oia.

D.S.T.: Mai precis!

N.G.: Cuprinși de furia privatizărilor, au vândut tot pe mai nimica. Atunci s-a produs dezastrul, odată cu politizarea aparatului de „specialitate”. S-a simțit lipsa unor voci autorizate, care să înțeleagă rostul unei edituri de stat, menite să se ocupe de tezaurul culturii naționale, așa cum pe vremuri a fost Editura Casei Școalelor ori, pe lângă Palat, Editura Fundațiilor Regale. Această editură exista, se numea „Minerva” și putea fi susținută cu banii de care și acum ministerul dispune, ca fond de subvenții. Personalul acelei editurii, azi risipit aiurea, era supracalificat, incomparabil cu amatorismul unui om de afaceri, care, în afară de investiția redacțională, mai are în antrepriză și câteva restaurante. Miliardele acordate de stat și contabilizate de el puteau fi mai curând îndreptate spre Editura Academiei, o instituție a cărei competență incontestabilă s-a dovedit în timp.

D.S.T.: Și totuși, în pofida acestor bariere, ați izbutit să terminați o serie monumentală, care vă onorează. Ați fi avut calitatea să vă adresați unor foruri competente.

N.G.: Dacă vă spune ceva numele unor miniștri ca Răzvan Teodorescu, Ion Caramitru, al unui prim-ministru ca Radu Vasile, ori Gabriel Tepelea, șef de comisie culturală la Camera Deputaților, aflați că m-am adresat. Stăteam cu două coșciuge în casă și nu puteam să le îngrop în țințirul lui Gutenberg. I-am întrebat dacă-și pot închipui ca în Franța, Anglia sau Rusia să se descopere opere inedite de Balzac, Dickens sau Dostoievski fără să vadă lumina tiparului. „Inutil, degeaba!” Nu le pun la îndoială buna-credință, ci proasta calitate a subordonaților clientelari, care, incompetenți, dădeau din fund fără să-i curteze nimeni. Eram atât de necăjit, încât mă hotărâsem să apelez la ajutorul unor confrăți unguri, care, cu ani în urmă, mi se adresaseră, interesați de creația scriitorului în limba maghiară. Cu György Fischer din Budapesta colaborasem la volumul 11 de *Opere*, cu piese din perioada când ofițerul de honvezi Oliver Rebreanu se afla în capitala Ungariei sau în garnizoana din Gyula. El îmi putea face rost de subvenție.

D.S.T.: Jenant pentru românii.

N.G.: Jenant pentru polițiștii guvernărilor noastre, care nici azi nu se gândesc la patrimoniul culturii române, confundat, cum am spus, cu monumentele bisericesti. Mai vii decât organele centrale s-au dovedit instituțiile din provincie. Apariția volumelor 19 și 20 a fost subvenționată de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud. Ce n-au făcut un prim-ministru, doi miniștri și un deputat, au realizat pe plan local Gheorghe Marinescu, președinte de Consiliul Județean, și Mircea Prahase, directorul Complexului Muzeal, cărora le datorez terminarea ediției de opere complete. Și nu le doar atât. Paralel cu publicarea tomurilor 19, 20, 21, 22 și 23 – tipărite între 1998 și 2005 –, au fost editate cărți precum *Cu Liviu Rebreanu și nu numai* (2007), *Rebreanu prin el însuși* (2008) ș.a. Cu *Rebreniana*, prima parte a volumului *Sertar* (2004), începusem să valorific corespondența adresată romancierului, de valoare inestimabilă pentru cunoașterea culiselor culturale interbelice. Din vreo cinci mii de documente aflate în arhiva Academiei, selectasem circa două mii de epistole, programate să apară în patru volume, însoțite de un riguros aparat critic.

(Continuare în pagina 18)

Doina URICARIU (New York)

Alint

Număr zilele,
fără să știu când va fi cea din urmă,
ziua întoarcerii,
rostogolirea sufletului acasă,
pe tarabe, îngeri de turtă dulce
sufică duh și rugăciuni,
în trompetele lor de glazură,
în capela Loretto, urnele de argint
cuibăresc inimi de împărați, în vasele de argint.
Număr fulgii primei ninsori la Viena.
Câte greșeli ai găsit pe ultimul print?
La fel de ușor cum cade petala din flori,
țâșnește hiena, în latină, *hyaena*,
și moartea ca un alint.

Un cal alb înaintea spre mine

Pe aleea cu boltă de viță-de-vie,
un cal alb înaintea spre mine
și se oprește în dreptul meu,
visând să-l călărească un copil,
nu un jocheu.

Să-i dea pinteni două călcăie desculțe de inger,
puțin mai mari decât bobul de strugure Afuz-Ali,
cu pielea lui străvezie,
un cal alb înaintea spre mine,
poate sunt eu,
sub ochiul lui Dumnezeu,
sub bolta de viță-de-vie.

Vecie

Lanuri de porumb,
cu știuleții fluturând mătasea porumbului,
sceptrul țaranului din boabe de lapte,
porumbul crescut din cuibarul pământului
se coace din zi până-n noapte.

Și mătasea din știuleți se usucă,
se ghemuiește în sine,
se arde ca pielea verde pe nucă
înnegrind mâna care o ține.

Dinspre verde spre galben de ceară,
dinspre îngeri răzlețiți de câmpie,
se schimbă culorile, vine timpul mălaiului,
cernut din aceeași vecie.

La hipodrom*

Cenușa călărețului la picioarele calului,
la picioarele cailor,
ca un pumn de semințe, împrăștiat la potou,
poate va auzi trapul încins, sub copite,
din nechezatul armăsarilor, un ecou.

Și măsurând făina cenușii
care a rămas din călăreț și crescătorul de cai,
moartea lui se va cerne, în loc de verdeață,
la poarta deschisă spre rai.

**Poem inspirat de dorința generalului Gheorghe Moruzi, un mare iubitor și crescător de cai pursânge, un împătimit al curselor de cai. A cerut să fie încredințat după moarte, iar cenușa lui să fie împrăștiată, pe locul unde era potoul, la Hipodromul Băneasa. Dorința i-a fost împlinită de Barbu Catargi, vicepreședintele Jockey Club. Hipodromul Băneasa a fost desființat, pe o parte din terenul lui construindu-se Casa Scânteii.*

Mărul cunoașterii

O să alegem mărul cunoașterii,
asmuțitul fiarei din om,
dar mai întâi, să fim siguri
dacă viermele sălășluiește în pom.

Bula de aur

Bula de Aur, a căta, din cele date,
cu scrisul de aur și edictele limpezi,
pecețuite pentru urmași
și secolul meu mazăgăind cu graffiti
rescrierea lumii, saltul în urmă, mersul înapoi,
secolul meu, împins să învețe
cum se fac primii pași,

cum nu mai e timp de cuvinte,
ci de scuiat și urlat în megafoane,
cum nu mai e loc de statui și de Bule de aur,
nici de bulgării de zăpadă
și nici de lanternele înălțate la cer,
mazăgăim cu graffiti pereți și icoane,
dăm foc magazinelor și statuilor care pier.

Furăm în sacii de plastic în care se pune gunoiul
ce ne iese în cale, la protest, la vânat,
nu întreba cine adună mizeria
și cât din gunoiul din noi va mai fi reciclat.
(16 mai 2021)

Neptun

Andreea dansează pe buza terasei,
muchia subțire de piatră o fascinează,
ca și cum ar dansa pe creasta valului
sau ar învăța să meargă pe rază.

Iar mie îmi este teamă că raza dispare,
că valul în valuri deodată se sparge,
că ar putea aluneca de pe buza terasei,
din visul în care dansează pe patul de alge.

Zeul Neptun

și-a împrumutat numele locului,
unde stăm pe cearcafuri la soare,
numele lui s-a înmulțit ca nisipul,
filozofăm lângă stafilopozii,
ca niște tridenți de ciment,
înfipți în mare.

Copilul meu dansează pe buza cuvintelor,
cuvintele își mai caută chipul, gustul de sare.
Memoria e o praștie,
își întinde lațul de zgârci și lovește.
Punct ochit și lovit
sau nimerit din întâmplare.

Scribi

Frunzele sunt și ele niște scribi,
scriu pe pământ și oriunde le mână vântul,
scriu în cer și pe aer,
apoi le citește pământul.

Scriu pe mirosul de păine ce urcă din țest,
sub tălpile noastre,
care scriu și ele, pe frunze căzute.
Un palimpsest,
vrute, nevrute.

Christ din abis*

Christ a mers cu tălpile lui
și pe apă
dar, scufundat în ea, la fundul mării,
numai scafandrii ar fi ajuns atât de jos,
lopătând în costumele lor de cauciuc
la întâlnirea cu statuia de bronz a lui Isus Christos.

Ochii Lui se întâlneau acolo
cu peștii și căluții de mare,
cu mâinile îndepărta plasa năvodului
și poate întârzia pescuitul miraculos.

Stătea drept, neclintit și sub valuri,
împrejmuit și de ape,
precum în cer de nevăzutul nimb, ca un dig
mersul lui răsturnat înainta în apă precis
și împingea într-o o parte firul de undiță rătăcit,
cu momeala rotindu-se în cârlig.

Lumina din cer se revărsa pe aripioare de pești,
în abis,
peste solzii țesuți ca o cămașă de zale,
marea legăna bronzul din trupul acestui trimis
și îndepărta scoici și meduze din cale.

Făcea loc pelerinilor
în salopete de cauciuc și metal,
cu rucsacul cutiei de oxigen în spinare,
și dădea de o parte val după val,
deschizând calea înspre altare,

Și parcă toată greutatea
doar drumul deschis o purta,
precum respirația pe care o ții prizonieră, în piept,
făcând loc pelerinilor să-L întâlnească,
pe drumul cel mai scurt și mai drept.

Era o nevăzută înaintare,
cu tălpile sus și capul în jos,
crucificarea în valuri de mare,
a Domnului nostru Isus Hristos.

Corăbii naufragiate,
cu pântecul putrezit și ancora în rugină
se întrebau cine este acest nemșcat călător
stând pe fundul mării, ca un toiag de lumină
lângă un altar răbdător.

**Un poem inspirat de Statuia lui Christ din abis, o sculptură a lui Isus Christos, creată de Dorio Gonzatt, aflată la San Fruttuoso, în Italia. E asemănătoare sculpturii lui Guido Galletti. A fost așezată pe fundul Mării Mediterane, ca un omagiu adus primului italian care a folosit echipament de scafandru. A fost așezată la 17 metri adâncime, în luna august 1954 și, de atunci, a rămas neclintită sub valuri. Mulajul original al statuii, sculpat în lut, se află la Ravenna, la Muzeul Național destinat activităților subacvatice.*

Al cătelea?

Și de ce să nu mai scrii poeme de dragoste,
când nu mai iubești,
când ura sau indiferența te țin la piept,
în locul iubitelui?
Să sculptezi pe patul de pușcă
din spinarea dușmanului,
după ce l-ai ucis,
chipul lui din care doar moartea mai mușcă.

Să îngropi patul de pușcă, sculptat în pământ
sau să-l ții în casa ta, amintire
dintr-un război la fel de criminal și de sfânt,
al cătelea din omenie?

CORPURI ÎNSEMNATE: CORPORALITATE PREEMINENTĂ SAU MATERIALITATE SUBLIMATĂ ȘI TRANSLUCIDĂ?

În 2004-2005, exercițiul artistic al Suzanei Fântânariu a mai făcut un pas înainte. Părăsind, pentru moment, terenul ferm a cărui stăpânire îi asigurase deja un substanțial succes – acela al xilografurii –, artista a inaugurat un ciclu de lucrări ample, monumentale, elaborate în bidimensional, toate pe verticală, îmbinând tehnici diferite, dar recomandându-se în primul rând ca picturi pe hârtie.

Corp însemnat, cum se intitula ciclul, a fost precedat de un șir de xilografuri – patru dintre ele, dacă vor fi fiind mai multe organizate sub același generic, sunt reproduse în albumul *Ambalaj pentru suflet. Suzana Fântânariu 75*, fiind chiar cele care dau titlul albumului (*Ambalaj pentru suflet I și II, III și IV*). Aceeași viziune asupra corpului, mumificat, totemic. Cele optsprezece lucrări, fiecare de o înălțime de doi metri, sunt, după spusele autoarei, pictocolaje color acryl pe hârtie olandeză.

Piesele ordonate sub însemnul heraldic *Corp însemnat* etalează o bogăție ritmică și cromatică semnificativă și conțin semne grafice contemporane (cifre, litere, texte, desene în carioea etc.), ceea ce le recomandă ca fiind produse printr-o tehnică mixtă, situabilă la întâlnirea dintre pictură și grafică. Suzana Fântânariu explică limpede diferențele într-o abordare de mare accesibilitate: „Fiecare dintre ele este un unicat, pe când în cazul gravurii există placa gravată mai întâi. Dar și acolo se imprimă manual, într-o manieră extraordinară de anevoioasă, maximum unul sau două exemplare”.

Referindu-se la perioada de început a carierei sale, cea craioveană, autoarea amintește: „Gary [Sirbu] vorbește de engrame, de principii, când se referă la alb-negru. Îi plăcea mult acest contrast între alb și negru”.

După cum precizează însă chiar artista, față de gravură, „pictura are un rol afectiv major și fuge de alb și negru...”. Ea nu uită să coboare până la una dintre marile taine ale artelor vizuale: „Nici acum nu e clar ce este pictura, ce este grafică; și nici nu trebuie, interferențele sunt inedite și provocatoare”.

Cu referire la ciclul discutat aici, precizează: „Dintre toate lucrările mele, *Corpurile însemnate* sunt cele mai picturale, iar xilografurile înrudite – cele mai grafice și mai severe, căci alb-negrul conduce la un fel de sinteză, la esență. Nu e joc; e severitate, virtuozitate, claritate, decizie”. Pariul artistic situat la baza lor este, altfel spus, unul major, mizele sunt fundamentale. Totul se situează dincolo de ludic, efortul este acela de a organiza elementele tematice și inspiraționale într-o sinteză plastică. Atât xilografurile care anunță sau acompaniază tematic picturile din seria *Corpurilor însemnate*, cât și această suită însăși marchează un apogeu al tentativelor de exprimare a unei viziuni proprii, în slujba cărora s-au pus, cu maximă virtuozitate și sobrietate, în acord cu tema însăși, arsenalul de abordări și mijloace aflate la îndemâna autoarei.

Periplul în spațiul public al *Corpurilor însemnate* poate fi reconstituit indirect pe baza câtorva fotografii-martor. Într-una făcută de Pavel Vereș la Galeria „Helios”, cu prilejul expoziției personale *Corp însemnat*, în 2005, artista apare așezată ghemuit în fața a cinci panouri din totalul celor optsprezece. Într-o alta, fotografiată de Brîndușa Armanca, ea stă în picioare la Expoziția personală „Evidare din geometrie”, organizată în 2006, la ICR Budapesta, alături de o xilografură alb-negru și un obiect-xilo *Ambalaj pentru suflet*. Cele optsprezece lucrări au fost însă expuse la Paris, la expoziția organizată de I.C.R. cu ocazia burselor în 2006. Lucrările ciclului au fost puse în valoare în repetate rânduri, la mai multe expoziții din țară și din Europa (Budapesta, Paris), nerămânând necunoscute publicului.

Cu toate acestea, în mod cu totul nedumeritor, critica de specialitate nu a reacționat pe măsura invitației la reflecție

pe care această operă de vârf a Suzanei Fântânariu a lansat-o. Receptarea de specialitate a fost mai degrabă irelevantă... Astfel, ciclul *Corpurile însemnate* a rămas să atragă atenția mai cu seamă colecționarilor din România și din străinătate decât instituțiilor de artă – muzee, galerii publice ori private –, părți ale sale înstrăinându-se și fragmentând armonia ansamblului fără posibilitatea de a fi recuperate, fie și numai cu prilejul vreunei organizări expoziționale.

Cineva a numit într-un text aceste lucrări „vitrării”. „Din punctul de vedere al impresiei cromatice, da. Poate chiar și corpul acela sintetic putea sta într-o fereastră, la soare”. Că sunt radiografii sau ecografii – color –, este cert că se pretează la tratarea lor ca vitralii, la considerarea lor ca ferestre luminate, ce pun în evidență o interioritate fiziologică sublimată, poate fictivă, poate corespunzând altui tip de reprezentare a realității... Ele convoacă o privire prin înălțime spre un dincolo; un dincoace nelăindemâna neinițiatilor; un plan posibil de surprins doar de către ochiul ce se poate deschide spre o anume interioritate sau spre proiecții corporale de factură virtuală, astrală, transcendentă...

Suzana Fântânariu își amintește: „Am avut o perioadă de doi ani – 2004 și 2005 – când am construit aceste vitralii. Nu se mai regăsesc ulterior [preocupări de același fel, în creația mea]. A fost ca o stea căzătoare”. Tot ea califică umbra afectivă pe care i-o stârnea fiecare lucrare a ciclului: „O flăcără, o filă mare”.

Comparându-și noua înfăptuire plastică, succesiunea celor optsprezece planșe, cu tema mumiilor ilustrată deja de arta sa, Suzana Fântânariu observă: „M-am îndepărtat de mumiile aici fiindcă cromatica e fauvă, puternică, e aprinsă, nu stinsă, ca la mumiile”. Ea precizează că „la mumiile culoarea e patinată de timp și au și auriu, ca să nu fie senzația de putred. Aici, la culori n-am avut nevoie de aur, am folosit culori calde, strălucitoare”.

Ciclul *Corpurilor însemnate* vorbește de la sine, în marea tradiție a artei creștine, dar și mult dincolo de ea. El pare să vină, cumva, dinspre viziunile alimentate de lumea zigatorilor și mai ales de cea a piramidelor și a sarcofagelor; dintr-un Orient biblic, chiar dacă nu și prin credința monoteistă. La judecata lui Osiris sufletul a părăsit trupul îmbălsămat și închis ca o *matrioska* în cofraje succesive. Acolo, corpul, pe fâșiile textile ale veșmântului căruia i s-au inserat amulete și hieroglife conținând formule magice și rugăciuni, rămâne în așteptare.

Dar corpurile însemnate aduse la întâlnirea cu privitorul de Suzana Fântânariu nu sunt mumiile, căci pulsează de viață; desigur, cu totul alta decât cea transferată prin lichidele vitale, de-a lungul traseelor fiziologice știute ale corporalității umane. Sunt prezențe spectrale, adevărate „hărți” ale viului. Ele fac parte din lumea de reprezentări esoterice ale omului viu așa cum au fost acestea acreditate în diverse orizonturi spirituale, dar fără a le copia pe cele evocate. Este vorba despre *arboarele sferiștilor* din Kabala iudaică, de sistemul celor douăzeci și una de *chakre* (majore și minore) din hinduism – „rotocoalele” prin care corpul comunică cu mediul exterior –, de *meridianele acupunctive* din sistemul de reprezentări al medicinei chineze. O întregă familie universală de reprezentări ale „cheilor” corporale în câteva tradiții esoterice, medicale unele, spirituale toate, lângă care versiunea meditată și realizată de artista româncă își găsește locul cu deplină îndreptățire.

Desigur, fiecare dintre lucrări poate fi interpretată ca un soi de „ecografie”, poate și o ego-grafie. De fapt, individualul și arhetipalul sunt, ambele, lăsate în urmă

ca nivel de abordare a corporalității. Ceea ce se selectează este corporalitatea însemnată, în oricare dintre sensurile cuvântului: ca proeminență valorică, dar și ca așezare sub un semn, al duhului care înalță, al spiritualității și, până la urmă, al vieții de dincolo de materie, fie și prin medierea acesteia. Este rezultatul unei puneri în situația de a medita asupra rosturilor corporalității dincolo și dincoace de vitalul imediat constatabil, și peste orizontul deschis de practice savante moderne cu uneltele acreditate ale științei.

Spectralul intuiției artistice, obținut printr-un soi de „RMN” al subiectivității imaginative și creatoare, rămâne propunerea care se face în optsprezece ipostaze ce ar putea sluji drept matrice pentru realizarea vitraliilor unui edificiu spiritual de mare importanță.

Prin acest ciclu artistic de mare alonj și forță creatoare, Suzana Fântânariu apare ca o artistă unicat, care a putut întruchipa vizual Corpul Însemnat – cel ieșit din norma umanului și străbătând dincolo și deasupra acesteia –, străbătut de lumina taborică, prezența în el a transcendenței, „luminarea” și „inflăcărea” lui vitală. După cum spune însăși autoarea, „învierea însăși a omului și a naturii, a omului purtător de semne și însemne...”.

Metanoia corporală nu știu să mai fi fost întruchipată la această cotă și într-un mod comparabil. Nici până la Suzana Fântânariu, nici după ea. De chip s-au mai ocupat: *Isus pe Muntele Tabor* (inclusiv Rouault). Dar de trupul transfigurat, spiritualizat, în creștinism, nimeni în acest mod radical straniu.

Desigur, ar putea fi vorba și despre Lazăr cel inviat din morți, în ipostaze care îl suprinde încă în plină revenire la viață, pe cale de a accede la a doua lui existență. Trupul e încă în sarcofag, în sieri, dar lumina – lumini-le – pătrund și ajung dincolo de fețe, de lințolii, anunțând zăvenit irepresibil, complex și atât de curat, prin natura lui divină, al vieții. A doua viață nu mai este ce era prima, robia materialității pare de astă dată învinsă.

Fie că se interpretează taboric, fie că se are în vedere revenirea la viața a lui Lazăr, referințele rămân creștine; cu o nuanță: versiunea taborică trimite la cheia isihastă a lui Grigorie Palamas, prin urmare la creștinătatea răsăriteană, căreia Suzana Fântânariu îi aparține. Dar asta nu înseamnă că artista s-ar fi obstatat să ilustreze vreo doctrină teologică. Este doar o întâlnire spirituală mirabilă, o posibilă cale de înțelegere a artei sale în acest punct de pe circumferința sferii sale în plină, continuă, mișcare...

Nu se poate trece cu ușurință nici peste forma de sarcofag, de „matrioska”, în care corporalitatea iluminată și „cromatizată”, efervescent colorată, se înfățișază în diferitele ei ipostaze. Ea dobândește, prin rolul de ancadrament pe care îl asumă, rosturile unei ferestre, ale unei porți, ale unui prag; de fapt, ale unei deschideri spre altceva, altfel... În fapt, ea te duce către parabola faimoasă a lui Kafka, *În fața legii*. Acolo, paznicul păzește unica poartă de oricine altceva decât cel care are dreptul să o traverseze. Doar atât, că exact acela ezită să facă pasul, așa că, tot adăstând, penumbra morții se întinde asupra lui. Înainte de expiere, el află astfel că poarta respectivă va fi definitiv închisă, căci el fusese eroul ei, care însă nu și-a împlinit menirea, ezitând să o străbată...

Ce anume trece prin „poarta” contururilor corpurilor însemnate? Fără îndoială, materialitatea dematerializată, translucidă, dar colorată divers, etalându-și frumusețea spectrală; o corporalitate tranzitorie, o pregătire pentru delocare în văzduhirile ființei.

Cât despre conținutul atât de diverse, de ritmate, de bine articulate în ecuații felurite ale acestor ancadramente – ele se prezintă ochiului celui care observă ca niște misterioase hărți ale umanității exemplare.

Dincolo de concretețea planurilor acestei discuții, fără îndoială că ciclul *Corpurilor însemnate* pune și o altă problemă; una „tehnică”, a transparenței corpurilor, a materialității translucide. Cu gândul la bogata dezbateră filosofică și științifică din modernitate referitoare la natura luminii – undă sau corpuscul –, contribuția Suzanei Fântânariu vine ca un exemplu de meditație, cu uneltele specifice artei, pe seama unei teme de importanță universală și care nu a primit, de va primi vreodată, răspunsuri univoce și definitive.

(Continuare în pagina 18)

Expoziția retrospectivă „Reînsemnare 60”, prilejuită de împlinirea a saizeci de ani de către artistă, la Muzeul Național de Artă din Timișoara. Se văd, alături de Suzana Fântânariu, xilografurile *Ambalaj pentru suflet I și II*, precum și instalațiile *Breviar totemic I și II* (foto: Alexander Gerdanovits, 2008)

Expoziția personală *Corp signé (Corp însemnat)*: xilografura, picto-colaj. Alături de obiectul *Le parapluie poétique (acțiune)* din prim-plan, se văd etalate pe perete mai multe lucrări din ciclul *Corpurilor însemnate* (foto: Suzana Fântânariu)

Menuț MAXIMINIAN

POVEȘTEA UNUI OM CU SUFLET DE DELFIN

Suntem în anul dedicat scriitoarei Ana Blandiana. Marcând opt decenii de viață, Ana Blandiana emană o energie debordantă, susținând conferințe și recitaluri de poezie, nu doar în țară, ci și în străinătate. Membru corespondent al Academiei Române, Ana Blandiana este laureată a mai multor premii naționale și internaționale, dintre care: Premiul Internațional „Herder” (Viena), Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, Premiul Internațional „Camaiores”, Premiul „Poetul European al Libertății”, Premiul Național de Poezie „Lucian Blaga”, Premiul „Griffin” pentru excelență în poezie, Premiul „Cununa de aur” de la Struga. Este membră a Academiei de Poezie „Stéphane Mallarmé”, a Academiei Europene de Poezie și a Academiei Mondiale de Poezie (UNESCO). A fost desemnată de statul francez Cavaler al Legiunii de Onoare.

De curând, a fost și la Bistrița, ocazie cu care am avut bucuria de a-i asculta conferința „Poate poezia salva lumea”. Spirit tonic, unul dintre scriitorii pe care-i cunoaște întreaga țară, fiind prezent în manuale, Ana Blandiana a reușit să acapareze sala formată în mare majoritate din tineri, fiind aplaudată minute în șir. „Faptul că de-a lungul epocilor poezii au continuat să scrie poeme și oamenii au continuat să le citească, să le învețe pe de rost și să se simtă astfel mai buni și mai plini de lumină interioară nu e, oare, un răspuns suficient?”

La final, cu răbdare, a stat aproape o oră să dea autograf fiecărui cititor ce a venit la eveniment cu una dintre cărțile ei. Reamintim faptul că manuscrisele Anei Blandiana se vor afla în Casa Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu, instituție ce va fi inaugurată curând și va găzdui manuscrise ale unora dintre cei mai importanți scriitori ai țării, dar și cărți, ediții princeps donate pentru această instituție. Gestul președintelui Uniunii Scriitorilor, Nicolae Manolescu, de a-și dona manuscrisele celei mai frumoase bibliotecii, a fost urmat de alți scriitori. Ana Blandiana a dăruit manuscrise și cărți, la Bistrița găsindu-se inclusiv manuscrisul recentului volum *Soră lume*. De asemenea, ne întâlnim cu manuscrisele lui Romulus Rusan.

Apoi am avut onoarea de a o însoți în Ținutul Năsăudean, la Mănăstirea Salva, împreună cu scriitorii bistrițeni Ioan Pinteș și Olimpiu Nusfelean, poposind și la casele memoriale „George Coșbuc” și „Liviu Rebreanu”. Să nu uit de plimbarea povestită prin centrul Bistriței. Atunci mi-a spus despre dialogul purtat cu Serenela Ghițeanu, așezat în *Cartea cu delfini*, volum apărut la Editura Humanitas. Este interesant și nu poți decât să te consideri norocos să afli impresiile personalului principal al dialogului, după apariția cărții. „Este o călătorie spirituală pe care am început-o recitând opera literară a Anei Blandiana... În martie 2020, când a trebuit să rămânem în casă, a început să răspundă la întrebările mele și am vorbit foarte mult la telefon. Un an mai târziu, cartea era gata. Mi-am dorit să fie

nu doar o conversație despre trecutul recent și problemele lumii contemporane, dar și o invitație la lectură pentru cei tineri și relectură pentru cei care o cunosc deja”, declară cea care a purtat dialogul cu scriitoarea Ana Blandiana, Serenela Ghițeanu.

Delfinul din titlul cărții, blând și înțelegător, poate fi metafora unei vieți purtate sub semnul minunilor. Despre călătoria vieții este această carte al cărei titlu pornește de la cuvintele lăsate moștenire de cărturarul N. Steinhardt, care o aseamănă pe Ana Blandiana cu un delfin: „Dacă mi-ar fi îngăduit, în dorința de a-i găsi scriitoarei o definiție câtuși de puțin potrivită, să folosesc termenul ce mi se impune, aş recurge la unul ușor de calificat ridicol ori impropriu, de nu și ireverențios: aş spune că Ana Blandiana e un delfin. Ca și făptura delfinului, scrisul Anei Blandiana e aerodinamic, cu totul menit vitezei și înaintării; grației și săltării. Jucăuș blând, prietenos, sprinten; arcuit, precis; și cât se poate de misterios. Așa și vocația Anei Blandiana. Anevoie e a hotărâi dacă-i mai cu seamă semnatarea unor texte pline de farmec, ironico-emoțional-melancolice, sau o forță virulentă, o clarvăzătoare, o mesageră a dreptății”.

Despre libertate și suferințele pentru propriile idealuri, dar și ale poporului, despre destin, despre poveștile străbunilor și mai ales despre literatură este vorba în dialogul foarte bine conturat de Serenela Ghițeanu. Poate că a fost și o perioadă mai propice pentru a sta de vorbă, mai ales că pandemia ne-a ținut pe toți în case, un scriitor precum Ana Blandiana, care avea programate o mulțime de întâlniri cu cititorii, reușind astfel să fie mai ușor de abordat. Dialogul a început în Săptămâna Patimilor, a acelor Paști unice pe care le-am trăit cu toții acasă, Slujba Învierii fiind săvârșită de către preoți cu ușile bisericilor închise. „Cu greu s-ar putea imagina un moment mai propice începerii unei discuții decât această liniște și izolare... care oferă un spațiu generos introspecției și meditației, întoarcerii în timp”, declara Ana Blandiana. Și tot ea începe dialogul brusc cu una dintre poveștile tragice prin care a trecut în urmă cu aproape două decenii, când i s-a spus că va mai trăi un an. „N-am crezut, deși toate argumentele logice mergeau în același sens. Mi-ar fi greu să explic pe ce se baza convingerea mea că nu voi muri, pur și simplu așa simțeam, simțeam că sunt protejată... La drept vorbind, nici nu cunosc un alt argument mai indiscutabil al existenței lui Dumnezeu”.

În vizita pe care a făcut-o la Mănăstirea Salva, Ana Blandiana a vorbit despre tatăl său, preotul, despre momentele de cumpănă prin care a trecut acesta pentru credință. Părintele Gheorghe Coman, slujitor la Catedrala Ortodoxă din Oradea, a fost arestat în mai multe rânduri, „pentru a fi intimidat, șicanat”. Poate și de aici încrederea pe care Ana Blandiana o are în viață, în destin și, mai ales, în credință. „Cu valori sensibile egale, din copilărie până acum... Ea constă în sentimentul că nu sunt niciodată lăsată singură, că sunt în permanență acompaniată de o forță care intervine de câte ori simte că am nevoie de ajutor... Siguranța acestei protecții mi-a dat toată viața o anumită libertate și o anumită siguranță și încredere în propriile mele forțe pe care le simțeam asistate”.

Cele cinci secțiuni, *Biografice, Poezia, Proza, Eseurile, Lumea noastră*, surprind, prin propriul glas, destinul unui scriitor hărăzit de Dumnezeu cu mulți talanți. Un interviu care acaparează și prin întrebările adresate de Serenela Ghițeanu, în care se vede mâna specialistului cu un doctorat în Franța, critic și cadru universitar care și-a luat rolul de amfitrion al acestui dialog foarte în serios.

Pornind din Timișoara natală, ajungând la Oradea, la Clujul universitar și mai apoi în București, despre lumea literară, despre România din timpul

comunismului și de după Revoluție, despre Alianța Civică și Memorandumul de la Sighet și despre multe alte lucruri trăite de Ana Blandiana este vorba în această carte în care răspunsurile sunt „adevărate poeme în proză”, după cum spunea Carmen Ardelean.

La rândul lui, despre acest volum de dialoguri, Marius Miheț declară că este „meditația cu spatele la moarte asupra Cetății părăsite. Una golită de oameni și umanitate, iar doar contemplarea reînnoirii prin chipurile marine mai oferă rezistență. Morală sau sentimentală. Din amintirile provocate ale poetei, delfinii sunt cei dispăruți în marea istoriei și oceanul memoriei, cei care, așa spune, s-au deplasat spre roșu. Delfinii-oameni au stabilit trasee etice cuprinși de ce s-ar numi sentimentul solidarității”.

O carte din care avem într-adevăr foarte multe de învățat de la un scriitor care și-a dedicat toată viața culturii, contribuind la istoria literară: „viața și scrisul meu izvorăsc fiecare din celălalt ca un fel de ouroburos care se încolățește și crește din sine însuși. Simt că exist doar în măsura în care rămâne în urmă dovada că m-am transformat în cuvinte, iar ceea ce se află pe hârtie e rezumatul a ceea ce am fost”.

Interesantă povestea despre Ceaușescu povestită de un tânăr de pe Valea Someșului, „dintr-un sat prin care am trecut într-un drum spre Valea Mare, unde voiam să vedem casa în care scria Liviu Rebreanu”. Tânărul someșean care a primit-o în gazdă pe Ana Blandiana i-a povestit „despre cum se făcuse colectivizarea în satul lor, cum nimeni nu voia să intre în colectivă, până când a venit un general tânăr care a pus patru tunuri pe dealurile din jurul satului și a pus toboșarul să bată toba și să anunțe că le dă două ore ca să se înscrie. Atunci, în acel context oarecum ireal, am avut pentru prima oară numele lui Ceaușescu”.

Apoi despre mașina securității care stătea nelclintită în fața casei, despre perioada în care se dorea ca intelectualii să nu se implice în viața publică, despre momentele în care unii doreau chiar moartea scriitoarei („un vaccin care m-a imunizat și m-a ferit de suferința față de celelalte atacuri”).

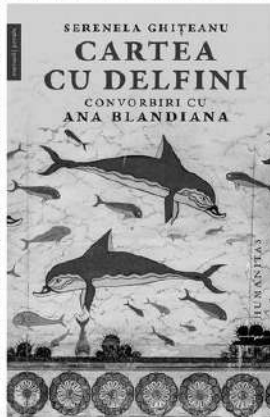
Și despre perioada Alianței Civice se destăinuie Ana Blandiana în carte: „În ceea ce privește PAC-ul, ar fi trebuit și ar fi putut să reușească, dacă nu ar fi fost marcat de păcatul fondator al rușii de idealismul (angelsmul), spunea ei disprețuitori) organizației civice căreia i-au luat numele. Ar fi poate prea simplu să explicăm toate aceste nereușite prin infiltrările masive (...), dar nici nu putem să nu ținem seama de ele. Lipsa unei educații și culturi politice, oportunismul care începuse de pe atunci să facă ravagii au avut grijă de restul”.

Toate acestea se regăsesc și în cărțile scriitoarei, care toată viața a scris „în valuri care nu se succedau regulat și niciodată când trecea unul nu știam dacă va mai veni cândva altul... Mi-am vărsat întregul conținut sufletesc pe hârtie și m-am golit de tot și definitiv”.

Comparată de multe ori cu un copil mare, prin gingășia și naturalitatea ei, Ana Blandiana spune: „Nu mă copilăresc, ci simt că sunt, așa cum spune Brâncuși, copil”, fiind și cu autoarea unora dintre cele mai îndrăgite cărți pentru copii.

Lectura emană și foarte multă liniște („care mă electrizează ca o descărcare nervoasă”) și vorbește despre bunătațe, „Cu timpul am ajuns să cred că bunătațe, capacitatea oamenilor de a fi buni, ar putea fi cheia de boltă a salvării lumii... Eram destul de mică”. „Așa cum spunea Ana Blandiana că a învățat să «gândească» lumea și societatea, așa și cititorii *Cartii cu delfini* trebuie să gândească fiecare frază a ei. Pentru că din fiecare frază asimilată va înțelege mai bine lumea în care trăim”, afirmă Tudorel Urian.

Poate că ar trebui ca dialogul acesta să illecturazi de mai multe ori pentru a extrage lucruri esențiale prin care a trecut cultura românească, de-a lungul a șase decenii, în care s-a conturat un nume al literaturii – Ana Blandiana.

Ioana Ileana ȘTEȚCO (1952-2022)

PĂDUREA PENTRU CARE SCRIBU POEZII (versuri inedite)

În acele vremi somnambulismul
se hrănea cu sevă proaspătă
uneori mă trezeam în scorbura serii
cu trupul frumos arciuit în secundă
Secunda aceea urcă în cer ca o cale ferată
ce-și risipește vagoanele
în poala lui Dumnezeu
ori în urma pașilor Lui

La fel și Pădurea pentru care scriu poezii
cu vârful ca niște săgeți bine țintite spre cer
Crengile curg pe pământ
și pământul e casa noastră de lut
unde ne vom petrece simplu de tot veșnicia
Cei care vor arunca o privire prin oblonul acela
pe loc vor albi dar nu vor deveni înțelepți
lor li se va da cea mai mare pedeapsă
pentru lucrul nespus
orbirea de tot

Pădurea pentru care scriu poezii ar putea să orbească
dar cei mai mulți văd cum se rășește
au rămas câteva pălcuri răzlețe
și un mănunchi de vreascuri
care nu mă cunosc

Am fost în pădure
Am văzut lupi sfășind carnea poemelor neamului meu
De aceea scriu aceste poeme simple ca iarba
De aceea când timpul se șterge colorez amintiri
și cer să revii în pădurea de unde ai plecat...

Încă din copilărie am învățat să mă ascund
dar cum odăile noastre aveau uși mici și ferestre lichide
mă ascundeam în pădure
acolo fiecare copac avea o ușă secretă
ce se deschidea pentru cei nesupuși
care scriu ca și cum ar visa rădăcini
care trec umbra lor
pe curat

Tot mai sigur și tot mai tăcut
mă apropiu de încăperea aceea unde Ziditorul
acordă audiențe direct
iar Pădurea pentru care scriu poezii
intră în casa
bate cu rădăcinile în trupul uscat
tare de tot și cu repetiție bate
ca un clopot de sânge

Deasupra pădurii crește uimirea
o păpădie rănită
și văd bezna ce sunt pe un cer instelat
în formă de lacrimă
Din copilărie ne șlefuieste vântul și ploaia
risipa își șlefuieste caractele singură
doar atingând cărămizile umbrei

Aflu despre mine lucruri noi
cu surprindere am aflat în pădure
că sunt pasărea cea mai bătrână
Pasărea de lut
făptura aceea ce lutul cu lacrimi îngână
și se așază în cuib ca o împărăteasă
colorând norii cu lacrima ei

De câte ori mă întorc la cuibul devastat de furtună
în Pădurea pentru care scriu poezii
îmi cresc aripi egale cu mâinile mele
două și de aceeași mărime

În pădure lumina-i verde și clară
dilemele altora mai mult mă încurcă
Sunt proteasă
oficiez nesupunerea

Prietenii mei urmează viața în stele mai uscate ca frunzele
și mă strigă de tare departe
dar eu mă dezbrac și de piele
în Pădurea pentru care scriu poezii

Din copilăria pădurii mi-au rămas genunchii zdreliți
pielea mai scurtă la capete
și mai zdrențoasă la încheieturi
o pleoapă bolnavă cade peste privirea tributară singurătății

Pe la noi singurătatea este haina ce ne îmbracă pe toți
și fiecare o poartă așa cum știe mai bine
Dar eu
în Pădurea pentru care scriu poezii
îmbrac direct pe pielea inimii haina aceea
și mă ascund într-un copac vorbitor

Căderile de calcu colorează totul în culorile toamnei
timpul ne scutură și azi din visare
cum scuturi hoții de sevă prinși la furat
dezamăgiți copiii pădurii fug de acasă
poartă măști din trei straturi de frunze
se însoțesc cu sevele ierbi
și celuiesc singurătatea cu încă o zi

Și noi am fost muguri
ascunși la umbra faptelor vedeam bezna lucind
pentru că risipa este un cimitir unde prietenii mei
luminează și din morminte
iar eu mă întorc și dau seamă
pentru schimbarea la față
și pentru vremile schimbătoare
ca snopul de cânepă visător mă topește
într-un heleştu de iluzii
în Pădurea pentru care scriu poezii

Pădurile își ling rănile singure
Pădurea pentru care scriu poezii se îndeasă
își vindecă singură rana
suntem mângâiați de o rază vindecătoare
iar când ne stingem
ne stingem cu umbra în sus
proiectând în cer o altă pădure
pentru care și îngerii scriu poezii

Oficiez în templul în care prejudecățile au fost abrogate
acolo încălțările sunt lăsate afară
cei care au trecut sunt copacii altor păduri
umbra lor peste umbrele noastre se sting
numai eu mă dezbrac și de umbră
în Pădurea pentru care scriu poezii
Cine vede umbre plângând
mă recunoaște
știe că și sângele cântă
iar tăcerea este liniștea celui recunoscut
de tristețea altor păduri

Deseori suntem un fel de pasări
aripi de lumină suim în vârful copacilor
zburăm cu pădurea în spate

și ne-ngropăm în seva cuvintelor
lăcătuți în singurătatea unei construcții lucide
fără de umbre

Împreună spre norduri albastre limpezim întrebări
în Pădurea pentru care scriu poezii
niciun copac nu înțelege
de ce ne ascundem
în banalitatea unui castel de hârtie
(și cărțile noastre sunt un castel în cea mai umbroasă pădure –
Pădurea indiferenței)

Motto: *În pădure, lângă tău
Ard două lumini de său
Ploaia plouă, neaua ninge
Nime nu le poate stinge
Numa maica me când plânge*

Alteori arătăm ca niște năluci în scadența zilelor scurte
dar eu cu sângele verde al trupului meu cheluitor de zile
înmuguresc zilnic în întrebări din copilăria pădurii
tristețile mici ale zilelor se adună
în buchețele stămpărate de ploaie
iar izolarea își vede umbra răstignită într-un copac
celuim anotimpuri în timpul ce ne-a rămas
în copaci de hârtie

Cel mai trist din toată pădurea este copacul acela
despre care știm foarte puțin
și care negreșit se va sinucide într-o zi maculând istoria
zilelor scurte
iar inspirați de furtuna acestui incert anotimp
vedea-vom fețele mascate ale celor învinși
copiii din flori ai liniștii ascunzându-se în hăul secundeii gravide
toți se îmbrățișează se pupă se strâng se ating
dar nimeni nu cunoaște pe nimeni
pentru că a cunoaște este un alt anotimp
iar noi am ruginit în propriile versuri
ca toamna în frunze

Motto: *Am intrat, pădure, n tine
Tânăr, fără de rușine
De când am ieșit afară
Tât trag brăul de ocară*

Cine sunt acele rudimentare făpturi
care mutilează pădurile cu perversitatea
celor ce învățară singurătatea la șes
Numai unii știu că singurătatea este de mai multe feluri
și se bea din sticle albastre
unde nimeni nu cunoaște pe nimeni

În spasmele acestui anotimp mascat de iluzii
Pădurea pentru care scriu poezii
legată la ochi cu pânza de fierăstrău a indiferenței
ar putea să orbească
ne vedem așa cum se văd neamurile la sărbători
acolo singurătatea respiră și înverzește
de mâine vom purta în sevă și-n sânge
un cimitir

Nu departe pornește revolta în muguri ca o cascadă
aproape de noi se văd rădăcinile respirând neputința
suntem numai sevă și numai pământ
în Pădurea pentru care scriu poezii
prietenii mei sunt arbori
luminează ca niște pasări înalte
luminează „altus” în toată splendoarea
latinătății uitate în alte păduri

De prea multă vreme cheltuim în cuiburi goale
seminețele unui timp vorbitor
Ne ascundem în copacii care își caută pădurea
acolo ne sigilăm cu sigiliile de lut
ne stingem fără lumânare
în nescrise poeme

Motto: *Te-oi blestema în Cuvânt
Și-i arde și sub pământ
Ard-e-i, frunză, pe pustii
Și nimica n-ai să știi
Numa suntem umbre vii*

Delia MUNTEAN

INSOMNIILE PĂSĂRII DE PIATRĂ

Phoenix, vecina (2010), *În doze suportabile*, iubirea (2011), *Scoala de fete* (2013), *Ai să dai seamă*, *Doamnă* (2016). Acestea sunt volumele semnate de poeta Ioana Ileana Ștețco. Împinse mult în timp, cernute, copilite, înnebunite, apoi expulzate parcă dintr-o suflare. Nu mai încăpeau. Se cereau să iasă la lumină, ca să facă loc ritualului de sculptare a altor cântece: „Minut cu minut / exercițiul de supraviețuire se desfășoară / cu măreția unui fulg de zăpadă // invocăția către soare se face descolț / clipă de clipă / porți subsuoară / un cântec // Fire de praf se așază / nestingherite / dipele care trec / ori golul ce poartă numele meu / are aripi // Și golul este o altă zi fericită / pentru cei care pe acolo / ridică la cer / cântecul // în coasta unui vis de mărire // Când se prăbușesc / fac plecăciuni / pe covorul de rouă / acolo fluturii strâng din ochi / și grăbesc anotimpuri” (*Exercițiul de supraviețuire*).

E un ritual cu reminiscențe păgâne, adus de Ioana Ileana Ștețco din Borșa ei – ținutul de margine de lume, unde vârstele omului deprind viețuirea odată cu natura, după legi nescrie: „Pe la noi prin tradiție vară / copiii cresc în copac // Din creangă în creangă săream / câștigam bucurii / și uite așa până în vârf / cu picioarele sângerate / cu părul albit / ne trezeam bătrâni în vârful ciresului / și ne strigam cu numele / moșilor noștri / dinspre vârfuli seara cobora hoții de nume / mirarea se ascundea în chipuri necunoscute / în burțile pline de cireșe amare” (*Ciresul*). Bântuie prin teritoriul acesta poetic un iz de sălbătăciune care nu vrea să se lase prea lesne înlănzită, dar care, odată ce-i descoperi profunzimile, te cerește. Ți se oferă cu toate ale ei.

I-am simțit tandrețea aspră îndeosebi în volumul din 2016 („Cine sapă în cartea aceasta ar putea să găsească / amintirile ierbi întregi” – *Fără amintiri*), unde poeta apelează pe alocuri la subtilele metaforor – în *pasăre* ori în *piatră*, să zicem, câteodată în *iarbă* sau în *copac* – menite a ilustra diversitatea particularităților proprii, conexiunile strict individuale dintre ele. Spovedania trădează un temperament pe cât de vulcanic și de capricios, pe atât de sensibil, de introvertit. Ea dă seama de *insomniile* celui care scrie, de frământările din spatele textului cu care urmează să iasă în lume.

Să vedem, de pildă, poezia *Pasărea eu* – una dintre creațiile izbutite din perspectiva la care ne referim: „Tărăște umbra în zborul din urmă / pasărea cântătoare / și umbra e mai grea decât zborul / vechi obiceiuri cum ar fi nostalgia / leagă obositele orizonturi / umbra aplecă aripi grea / și le cuprinse // Nimeni nu vede că umbra din cântec / coboară pe cărarea ce sângele leagă / mirarea că sunt pasăre fără glas / Aerul inspirat prin vertebre / mișcă aripi-nămoliță / și strigățul ca o piatră lovește // Cei de deasupra văd umbrele-n cruce / cei de dedesubt văd un stol în derivă / un țipăt mai tare ca piatră-n furtună / izbește deasupra și mângâie dedesubti”. Anunțată de calupri de verbe („tărăște”, „coboară”, „lovește”), adjective („grea”, „obositele”, „-nămoliță”) ori substantive („derivă”), antinomia *vinoasă/mângâie*, relevabilă, cum spunea, și în alte poeme (*În noaptea de septembrie* etc.), conturează un eu vulnerabil, a cărui complexitate e sporită de recurența motivului *umbrei* (de șase ori, în combinații diferite, cu simbolistică generoasă).

Bine realizată se dovedește și piesa cu titlul *Sutienul roșu*, o parabolă despre condiția umană în genere, cu amalgamul ei de visare și suferință, cu limitări ce ispitesc și cumintesc („Când nu mai poți trăi ca om / te faci pasăre / câștigi atâta înălțime cât lasă hamul / impletitura sângelui / să viseze // deprinzi în cădere tainele zborului / te rotești până pierzi din inocență și din uimire / dar el te ține în copci de argint / ca într-un cântec”), dar și despre întâlnirea femeii cu dragostea și cu poezia („Apoi primăvara venea pentru toți / cu flori cât ceupele / culorile se desprind nechează și ies din bretele / caii afară pe paștea cuvintelor verzi / nechează cu umbrele deșelate / viclenia și bucuria se cheltuiau singure / înainte să te cunosc”).

Aceeași dimensiune confesivă ne întâmpină și în poemul *Piatra plângă încet*, unde reflexia eului în piatră-oglină generează interesante panseuri vizând gestația, chinurile facerii unei opere durabile: „Ridică piatră până în dreptul ochilor / piatră se zbate / Când o cobor până în dreptul inimii / piatră zămbește // Mă uit la ea cum m-aș uita în oglindă / văd răsărind pe sub piele / un soare / un cântec / se aseamă lumii în sărbătoare / un cântec vede alt cântec / și-l recunoaște // Nașterea pietrei se face în somn / și plânsul e vuietul mării / mai deasă ca iarba-i visarea / din care coborâm ca de pe munte / cu genunchii zdrelți”.

Am putea numi *cântece de piatră* multe dintre poeziile adunate în volumul de față; de altfel, una dintre secțiuni

este intitulată *Insomniile pietrei*. La Ioana Ileana Ștețco, pietrele mustesc de sevă, poartă amintiri (*Sângele colorat al dimineților*). Pietrele sângerează, iau chip de păsări (*Frica*), faclarnă (*Lunămare, gândul bun*), se lasă scrijelite cu versuri (*Noi*). Ele empatizează cu ființa lirică („de câte ori te ridici deasupra pietrelor false / pietrele care te știu cântă / și mângâie talpa cu care pășești” – *Bătaie pe loc*), îi ostiolesc/strungesc nerăbdarea de a se depăși pe sine („Hotare de piatră zac pe pământ / împreună cu vise de piatră” – *E toamnă în piatră*) și o acompaniază în trecerea spre moarte („Rar de tot câte o pasăre dezamăgită / face legătura cu cerul // Prin dor ajungem aproape de moarte / și creștem pietre dincolo de pietre / și toamna descrește lumina din pietre / și toamna își face culcușul la adăpost / în pietrele mai bătrâne” – *idem*). Am putea așeza stihuri precum cele de mai sus în prelungirea unor creații ale altor scriitori din Nord, născuți ori stabiliți aici (ne vin acum în minte George Vulturescu, Rodica Dragomir, Gheorghe Părja, Nicolae Scheianu), semn că motivul literar al *pietrei* ispășește spirite creatoare dintre cele mai diferite. Actul scriptural devine, în cazul lor, un fel de însemnare pe piatră, care îi legitimează, îi ține treji, le delimitează spațiul liric propriu în polifonia actuală. Mesajul, inscripționat adesea cu sânge (al lor și al neamului din care se trag), e menit astfel să sfideze vremile, să-și pună pecetea, cândva, asupra aventurii ființei.

În cazul Ioanei Ileana Ștețco, impletirea celor două simboluri: *pasărea* și *piatră* se realizează la nivel superior prin metafora *păsării de piatră*, asumată de autoare programatic și, pare-ni-se, orgolios: „Sunt învățată să pierd / sunt pasărea care stie / drumul înapoi / urmând semnele puse de alții // greșelile mă învăț cum să-mi țin capul / lipsa lor ar fi ca zborul pe tăișul securii / cicatricile visului nu se vindecă-n somn / iar diferența o vad și cu ochii închiși // [...] // Sunt muzicală spun / celor care au redus / portativul la o singură notă / demnitătea se vede de acolo de unde / cu umilintă oferi / migrarea surăsului // Sunt învățată să iert / Mănaștra sunt / cu aripi umbrei legată / zborul deasupra risipei e misiunea mea de stăpână / sunt pasărea cea mai bătrână / pasărea de piatră” (*Migrarea surăsului*).

Avem de-a face cu o poeză curajoasă, care și-a desăvârșit zborul în felul ei, risipindu-se uneori, implorând-sfidând alteori puteri mai presus de ale sale („ridicând ochii / la cerul / care [ți] se cuvine” – *Ai să dai seamă, Doamnă*). O poeză conștientă de rostul demersului creator. Atitudinea aceasta o devolează și titlul cărții (regăsit în denumirea primului grupaj de versuri) – de fapt, o autoadresare, imprumutată din fondul vechi al literaturii noastre. Semnele de hotar ale secțiunii cu care se deschide volumul (*Ai să dai seamă, Doamnă*, respectiv, *Ai să dai seama*) concentrează, prin intermediul unei inspirate alternanțe a persoanelor întâi și a doua, un decalog liric în cheie individuală, născut dintr-o anumită filozofie a existenței: „Pentru îndrăzneala de a străbate la pas / infernul unor alcătuirii viitoare / alcătuirii de praf și de mazăgă”, „Pentru învierea ce crește statornic / în crucea trupului meu muritor”; „Pentru fiecare singurătate / Ai să dai seamă, doamnă / privindu-i în ochi / pe cei care trec pe tăișul securii / cu tălpile goale”; „Pentru culburi de vulturii nelocuite / și pentru poemul eu trup de zăpadă / și pentru toate vei da seamă, doamnă / acum și în veacul alcătuirilor tale / din cea mai pură lumină / ori din golul cel mai adânc // Pentru pământ dau seamă aici / cu iubirile mele cu gust de pământ / și cu lacrima trupului meu / înghețată” (*Ai să dai seamă, Doamnă*). Este răspunsul personal la provocările soțiilor, pentru care Ioana Ileana Ștețco dă socoteală cu propriul scris. Îl pune garanție: „Ai să dai seama doamnă / despre lacrima ștearsă cu măneca ruptă / despre forma ovală a cântecului / ce mătura neantului / zămbind”; „Ai să dai seama / despre visul înalt / ca un păcat capital” (*Ai să dai seama*).

Găsim în poemele autoarei tentative de exorcizare a urmelor nefaste ale trecerii („Din cenușa fotografiilor / trupul meu se amestecă în spuză și se lasă visat / de cei care văd în rânilor clipei / raiul dinainte pierdut // cicatricile timpului meu / se așază peste cicatricile trupului meu” – *Duplicitatea visării*), de „celuire” a morții (*Noi*), momente în care se întregesc pe sine („pe lueciul pielii ca și pe lueciul de apă se strâng tandrele întâmplări / cum și noi în așternuturi / ne strângem ca și cum ne-am risipi / în placenta-ntrebărilor / chirciții și cu pete albastre pe piele” – *Izvoarele doamnei*; sau: „De mai din sus / o campănă de îndoieli / vârsă cuvinte / am șters amprente ei / înainte să plâng / capătul răcoros / dintr-o fantăna cu rădăcină / cheamă numele unui cuvânt / și lasă trădarea / a celor forme de viață / ce se înmulțesc prin atingeri” – *Alteinece*), întăziri nostalgice în gâoaacea altor vârste („După anotimpuri uscate ajung în sectorul copilăriei / acolo s-a inventat bucuria de lungă durată / dintr-un material mai tare ca iarba / poartă chipul ciresului timpurii / poartă haina sărbătorilor / [...] // Văd cea mai frumoasă imagine despre mine / umbra trupului se arunciește pe perna de aer / în scorbura copilăriei” – *Recurs la memorie*), retrageri, la răstimpuri, în universul compensator al visării

(„Flacăra ce nu pot a stinge ridica-voi mai sus / Și-n golul iubirii desena-se-vor paseri / Pustietatea în zbor va cerne omăt / Peste cărări ce plâng // Când voi fi pământ voi da seamă / Cu pământul din mine / Apele spală trupul de sare / Și voi da seamă cu setea ce sunt // Visarea e aerul rar din cuvântul nespus / visarea există în noi / și dau seama / ... zămbind” – *Exercițiul pentru serile lungi*; sau: „fulguese fusteți în poală / sub pleoapă se desfășoară / un viol ușor, de vară” – *Lunămare, gândul bun*).

Sunt tot atâtea *exerciții de supraviețuire* ale unei ființe fragile („Din rouă e sufletul meu / din zdrențuitele boabe de rouă / vremi turbulente l-au înlănzit / vremi de rugină mângâie trupul / și-i șterg și umbra / cu mâna // Cerul coboară seara în flăcări / până adorm mai scriu un poem / și-mi vindec degetele de arsura cuvintelor” – *Pe o tîpsie adâncă*), ce caută să se acomodeze cu epoca în manieră proprie: își varșă în poezie preaplul, îi descântă prefacerile („Cu fiecare poem din unghii îmi cresc tulpini vrăjitoare / din carne tai zilnic frunze și copilese / din degete stropii de sevă țâșnesc / risipiți prin prieteni și prin vecini / ca niște surășuri de inger // De ieri / creșt viguroase tulpini și pe coala albastră // O dată pe an / hârtia pierdută se întoarce-n copac / suie cuvintele-n crengi / ca niște saci de cartofi / iar din tulpinile vinovate / imaginea cuvintelor curge și se usucă / în forme nemaivăzute / cum ar fi stelele de copac // [...] / tumultuosul păru se varșă pe sine / în poemul ce nu se sfârșește / și-mi lasă răgăzul să creșc / fără să fiu vinovată / de nepotrivirea cuvintelor seara” – *Seva*) și învață să se reîntrupeze cu fiecă noul poem („Se lasă văzute de toți / cicatricile timpului meu / până dimineața se deschid / cicatricile trupului meu / lumea din sevă tremură / de câte ori scrijelesc pe hârtie / cu unghia semmul acela de iarbă / sevele curg în grădina cântecului / și indiferente îmbracă forma necunoscută / a unor lumi primitive / un singur sunet colindă / crestele munților / pare cunoscut celor care traversează visul de iarbă” – *idem*).

Nu lipsește nevoia de a fi înțeleasă ca om, ca poet și ca femeie („Focul aruncă spuză peste sufletul meu / și-mi par nepotrivite și zdrențuite / cântările despre el / călătorul prin ierburile de foc // Nimeni nu cunoaște nălucă / cei care-și aduc aminte / fie ca pirul uscat / pe un vârf de lumină / fie pre singurii și ocupați / cu propria nemurire / ori cu alte visării // Și uite așa trec vremile ca niște iepe sirepe / și nimeni nu știe de ce când mă-nspîn / curge sevă” – *Nimeni nu știe*; sau: „Nimeni nu crede că și ție / pe șira spinării îți lucește un lac / o gropniță între vertebre / acolo poetu-și înmoaie penița / și scrie pe pielea de dinlăuntru / fără să întrebe umbra de dinafară / cine locuiește bătut în piroanele timpului / în fiecare din noi / și cine culege deasupra apelor / fluturi” – *Șotroni*), glazurată însă, pe alocuri, cu gestulația fals indiferentă vizavi de consumatorul de literatură – cititor de rând sau specialist („Nori s-au murdărit de priviri / și chiar că nu-mi pasă / de cât de opacă-i vederea / care străbate un râu de culori” – *Culori fără nume*; sau: „Ești un fel de inventor de cuvinte / cuvinte nou-nouțe / pentru sărbătorile inventate de alții / le învești în scutece de pânășă aspră / țesută în casă / le hrănești cu iubire / și le scalzi în lumină // Apoi le scoți în lume și lumea are-nțelesul ei / pentru frumoasele tale cuvinte / simți cum tristețea te înalță / și o calci în picioare / în adăpostul ochilor strângi / iarba de-acasă cu sângele verde / ori numai un pumn de pământ” – *Adăpostul*).

Ioana Ileana Ștețco își sculptează în continuare, cu patimă și cu revoltă, *Poemele necerute de nimeni*. Ele vor dura, cu siguranță, mai mult decât umbra zilelor ei.

ECHIM VANCEA ÎN DIALOG CU ADRIAN ALUI GHEORGHE

„LITERATURA DEVINE DESTIN ATUNCI CÂND DESTINUL DEVINE LITERATURĂ” (I)

E.V.: Să începem dialogul nostru cu o întrebare care nu este a mea: „La ce bun poezii în vremuri de restriște?”

A.A.Gh.: Chiar, la ce bun poezii în vremuri de restriște? Sau în vremuri de ciumă? Sau în vremuri de pandemie? Sau în vremuri de război? Poezii ar trebui să fie, conform mentalului

colectiv, niște îngerași, eventual puțin grăsuți, care să plutească peste duhul lucrurilor, încordând o ipotetică harpă, din care să ciupească rar, coardă cu coardă, îngânând o muzică a sferelor care se derulează, de fapt, numai în capul lor. Dacă este să mergem mai departe cu supozițiile și dacă îl consultăm pe Platon (filosoful), poezii nu ar trebui să însemne ceva nici în vremuri mai normale, orice cetate ar trebui să îl excludă, ca să nu intre în fibrilație inimile bieților cetățeni cu fețe triste care se chinuie să existe, în timp ce își store lacrimile direct din pleoape în batiste imprimate cu desene futuriste...! Dar, dragă Echim, la ce bun fizicienii în vremuri de restriște? Dar matematicienii? Dar medicinștii? Dar pompierii? Dar fetele în casă? Dar fetele „de consum”? Dar negustorii de nasturi? Dar negustorii de albine? Dar patafizicienii? Dar ce-i restriștea, de fapt? Este o negăsiire a sinelui propriu și o negăsiire a sinelui celuilalt. Din această dublă (sau multiplă) negăsiire rezidă starea de angosă și de panică indusă. Dar fată de matematicieni, de exemplu, care se chinuie să explice că doi și cu doi egal patru, la poezii ies din prima doi și cu doi egal plus infinit. Dacă pompierii, de exemplu, se chinuie să stingă focul, acolo unde îl găsec, izolându-l și pe Prometeu cu intențiile sale piromane, poezii incendiază copacul originar din rai și apoi se minunează de așa grozăvie. Nu mai detaliez, îi las pe cititori să se enerveze în locul meu. Oricum, în vremuri de restriște poezii sunt glasul cel mai autorizat al restriștii, asta este clar. Fără poezii restriștea s-ar consuma în gol. Și ar fi păcat.

E.V.: „Am ajuns la poezie / când poezia / era pusă să își scrie / cu sânge propriul act de deces / (eventual cu stil, / eventual recunoscându-și eșecul) // m-am născut într-o literatură / care e un fel de mamă / care-și sufocă pruncii la naștere, / cu perna, / pentru că nu are cu ce să îi crească” – o spuți sentențios (?) în poemul „Destin” din cel mai recent volum de poezie al tău, „Comunitatea artistică” (Editura Junimea, Iași). Pe unde ai umblat până ai ajuns la pagina 123, pagina cu pricina? Începci o lămurire?

A.A.Gh.: Nu mai este problema poeziei în propoziție, ci este problema literaturii noastre, care s-a blocat într-o (oarecare) lipsă de perspectivă. Trăim într-o literatură care nu evoluează, ci bălțește într-un dezinteres (public) tot mai adânc. Școala românească nu mai iubește literatura română, școala de orice nivel a devenit mai mult un câmp al experimentelor, în care ideea de bază este aceea de a-i feri pe tinerii de cultură, de lectură, de educație în final. Vorbirea în pustiu a scriitorului român a devenit cronică, iar pustiu a pătruns în inima românului care era, în alte vremuri, mândru de istoria lui, de cultura lui. Acum, din păcate, românul vrea să fie un surrogat cu ceva abur de globalism, dar fără o rădăcină proprie. Nu mai este nevoie de rezistență din munți, pentru a ne salva ca neam, ca istorie, ci ar trebui o rezistență în bibliotecă coroborată cu o rezistență (răbdare) în școală. Iar întrebarea chinuitoare cine suntem ar trebui să fie baza de la care să pornească procesul de educație din școala românească. Dacă nu ne întrebăm cine suntem, obsesiv, la un moment dat, chiar nu o să mai știm cine suntem.

E.V.: Reprezintă literatura, scrisul o problemă de destin?

A.A.Gh.: Literatura devine destin atunci când destinul devine literatură. Atât.

E.V.: Ce mai poate aduce (ceva) nou poezia? Se mai poate vorbi de „noutate” în poezie? Mai poate fi posibil un „alter ego” în lirică? Au spus totuși poezii seducătoare muze?

A.A.Gh.: Florile înfloresc la fel, de la începutul lumii, dar asta nu înseamnă că s-a banalizat înflorirea. Fiecare generație, fiecare poet înnoiește temele, obsesiile general umane, sensibilitatea este împropătată prin limbaj, prin orizontul de așteptare. Fiecare poet nou, adevărat, inspirat reia o întreagă literatură prin scrierile sale, o repune în discuție. De asemenea,

fiecare poet este produsul unei literaturi, nimeni nu se (mai) naște din spuma mării, pentru scriitor casa de nașteri este biblioteca. Un poet care scrie astăzi primul lui vers inspirat, cu emoție, cu frică, cu orgoliu, trezește și duhul lui Pindar, și duhul lui Rimbaud, și duhul lui Eminescu. Cu fiecare poet talentat omenirea o ia de la capăt, literatura lumii o ia de la capăt. Cuvântul inspirat devine axă a lumii.

E.V.: Mai este poetul „suflet în sufletul neamului” (George Coșbuc) său, mai semnifică el o conștiință vie a comunității?

A.A.Gh.: Dacă limba este duhul unui popor, dacă limba îi dă nume plus identitate, ar fi firesc ca poetul/scriitorul să fie acel suflet care să dea un sens mai înalt limbii și implicit istoriei. Dar e posibil, în goana spre un viitor tot mai luminos, orbitor de luminos, ca limba română să dispară, înlocuită de limbi mai globaliste, mai tehnice, mai ispititoare. Poezia română, după părerea mea, nu se poate scrie direct în engleză, nici în chineză, nici în germană. Când (se) va pretinde că poate fi scrisă în alte limbi, nu vom mai putea vorbi de poet/de poezie ca „suflet în sufletul neamului” său, ci de scriere creativă, un fel de literatură cu hormoni de creștere. Căci asta este scrierea ce „antrenor de scriere”, un fel de ar’ literatură, un fel de competiție de alergare sub clopotul de sticlă. Nu ajungi nicăieri, deși îți monitorizezi pe pedometru numărul de pași în gol.

E.V.: Grecii antici spuneau că poezia este o „convorbire cu zeii”, iar poezii un fel de egal ai locuitorilor Olimpului. Astăzi, poetul discută liber cu lumea și cu Dumnezeu la cafeana, în piață, pe apă, pe munte, pe ploaie sau vânt, zăpadă sau ger, pe lumină sau întuneric. Puteți jura cu mâna pe inima poetului că sufletul unei comunități este poezia care o exprimă prin alesul său, care ulterior primește cumuna de lauri a acesteia?

A.A.Gh.: Poezia bună nu i-a pliticit pe zei niciodată, dar poezia proastă, da. Vergiliu spunea un lucru surprinzător pentru epoca lui: „Două lucruri de pe lumea asta, dacă nu sunt foarte bune, nu sunt bune deloc: pepenele roșu și poezia”. Salvele de poezie proastă care împoașcă cerul au îngrozit pe bieții zei, care au pus în față nouri de vată, ca să filtreze hemoragiile verbale ale simulanților. Poezia bună este imn, poezia proastă este imprecizie. Din păcate, cununile de lauri, cu care erau încununată poezii altădată, sunt prea adesea negociate pe sub masă de simulanți. În teritoriul poeziei, acolo unde la începuturi intrau doar cei atinși de duh și inspirație, a pătruns multă manufactură care a slăbit magia poeziei. Ar fi trebuit, la un moment dat, să mă întreb ce este poezia proastă și eu să trebuiască să răspund...

E.V.: Bună sugestia. Da, ce este poezia proastă?

A.A.Gh.: E ca și cum m-ai pune pe mine să cânt, să imit pe Pavarotti și să îmi iasă un șchelălăit. Și mai mult, să susțin că acest lucru este muzica lui Pavarotti. Cam asta este și poezia proastă. Nu mai detaliez, compară o poezie semnată de Nichita Stănescu, de Marin Sorescu sau de Mihai Ursachi cu textele simulanților de azi, care iau cu asalt prim-planul vieții literare. Din păcate, cântăreții fără voce nu au nici ureche muzicală, ca să își dea seama de penibil. Din acest motiv ei cred în talentul lor. În poezie este la fel. Poezii adevărate au îndoieli, se hrănesc din aceste îndoieli, pe când poezii mediocri nu au decât certitudini. Este un alt criteriu de a-i recunoaște.

E.V.: Mai plutesc cuvintele poetului „neîncetat în

jurul porților raiului și ciocănesc, cerând stăruitor nemurirea” (Goethe)? Mai este poetul o poartă spre transcendent și un curtezan neobosit al nemuririi? Mai este el un „altceva” decât ceilalți, un „Primus inter pares”, care vrea să se zeflice, să fie zeflicat?

A.A.Gh.: În esență, da, poetul aspiră tot spre un fel de nemurire, numai că în gălăgia generală nu i se mai aude nici glasul, nu i se mai citește nici aspirația în gesturi. În accepția generală, poezia este un handicap pentru om, pentru cetățean, iar poetul este, s-ar părea, un individ cu ceva probleme de orientare într-o lume care a trecut decisiv de partea materialității. Visătorii ar trebui izolați pe insule pustii, eventual exotice, ca să nu smintească pe indivizii sănătoși și bine orientați. De când mallul a devenit biserică, templu, raiul este un depozit uriaș, cu lucruri colorate și inutile. Ce să caute poetul acolo?

E.V.: A fost și este și astăzi poezia „un mod ceremonial, ineficient, de a comunica iraționalul, este forma goală a activității intelectuale. Ca să se facă înțeles, poezii se joacă, făcând ca și nebunii gestul comunicării, fără să comunice în fond nimic decât nevoia fundamentală a sufletului uman de a prinde sensul lumii” (G. Călinescu în „Principii de estetică”)?

A.A.Gh.: Ceea ce vedem dintr-un om este vârful anemic al unui aisberg uriaș, al cărui corp (hipnotic) este undeva în străfunduri. Ceea ce vedem este raționalul, ceea ce nu vedem din om, partea aceea uriașă, este iraționalul, necomunicabilul, poezia. Fiecare individ are partea lui de inexprimabil, de necunoscut, de magic, de divin, numai că nu toată lumea este interesată de acest lucru. A trăi este un act deliberat, cu care nu e bine să te complici să îl înțelegi. Poezia este o nebunie, da, în fond, pentru că ea încearcă să taie în felii mici un univers infinit, folosind o aripă de libelulă. Este destulă treabă, de altfel.

E.V.: Poezia ca „limbă a inimii” este și o „limbă a locului”?

A.A.Gh.: Da, poezia fixează locul, pune în relație inima cu ceea ce ne înconjoară. Există o fiziologie a poeziei care are centrul în inimă. Poetul de la munte și poetul de la malul mării au alte raportări, au altă scenografie poetică. Amintesc aici de Hernandez, marele poet spaniol, care a avut neinspirția să lase munca sa, cea de păstor, de cioban, și să meargă la Madrid, să de-vină poet oficial. Ajuns la Madrid, la primul interviu spune fără menajamente: da, e bine la Madrid, dar eu nu mai simt locul, vă rog să mă lăsați să mă întorc la oile mele. Poezii mari sunt niște mari anonimi. Poezii mari nu sunt în căutarea cititorilor, ci dimpotrivă, se ascund de cititori, precum mării anahoreți, precum pustnicii, precum sfinții ascunși.

E.V.: Ești de acord că poezia nu are legătură cu verbele timpului, ci doar cu eternitatea? În acest sens, dacă răspunsul tău este „da”, ești de acord că Adrian Alui Gheorghe poate fi contemporan, în „timp liric”, să zicem cu... autorul „Cântării Cântărilor” sau cu un antic oarecare?

A.A.Gh.: Când citeș Cântarea cântărilor o traduc de fapt pe limba actualității mele. La fel și *Epopoea lui Gilgames*. Ca și *Faust*-ul lui Goethe. Când seriu, nu sunt în timp, sunt într-un timp al creației, care nu este unul comun. Timpul în care se desfășoară realitatea/irealitatea unui poem nu poate fi măsurat cu instrumente comune. În ce timp să încadrez *Oda (în metru antic)* a lui Eminescu? Sau *Plumb*-ul lui Bacovia? Sau o elegie de Rilke? Chiar și atunci când citeș cărțile confrăților, ale congenerilor, le reinventez de fapt, le aduc la un numitor comun, care mă reprezintă. Vorba lui Borges: „Nu mă laud cu cărțile pe care le-am scris, mă laud cu cărțile pe care le-am citit”. Ca scriitor trebuie să recunoști, la un moment dat, acest lucru. Sunt uluit de faptul că pot comunica, prin ceea ce scriu și prin ceea ce am scris, prin ceea ce am simțit, cu Kafka, cu Harms, cu Rimbaud. Nu mai detaliez, doar enunț starea.

E.V.: Ți-a fost greu să ajungi să vorbești de la egal la egal cu zeii?

A.A.Gh.: E doar o aspirație, nu o vorbire. Dumnezeu vorbește cu noi prin flori, prin parfum, prin culoare, prin muzica vântului, prin licărire de stea. Noi vorbim cu Dumnezeu, cu zeii, poftim, prin emoții. Este răspunsul nostru la atâta frumusețe din jur. Pentru un om conectat la frumusețea văzută sau nevăzută, nici moartea nu există, este un mod de a rămâne pentru totdeauna vrăjit.

(Continuare în pagina 18)

Dan ROTARU

MONGOLIA LA - 40 DE GRADE

Neam de neamul meu nu visase că „unul din ai noștri” va ajunge vreodată în Mongolia! Sincer, nici eu, chit că mi-a fost dat de Dumnezeu să fiu poet...

Dar soarta a făcut ca imposibilul să devină, în 1979, posibil. Stam, acolo unde stau de obicei, adică la masa de scris, și-mi „consumam” dureros supărarea că nu mi se aprobaseră de Securitate viza pentru a pleca, într-o delegație de scriitori, la Havana. Motivul aveam să-l aflu de la șeful de la „Pașapoarte”, un om cu suflet, despre care nu puteam să-mi explic cum de se făcuse milițian, vecin cu mine de apartament: în drum spre Cuba, trebuia să facem o escală la New York, unde, Doamne ferește!, celui despre care se scria, în Dosarul de Urmărire Informativă întocmit de Securitatea de la Iași și ajuns la Pitești, că „atentase la ordinea socială socialistă” i-ar fi venit ideea de a cere azil și a rămâne în „State”?!
 Tocmai când încercam să-mi stăpânesc supărarea și indignarea, ca o „compensatie” parcă, am fost anunțat de domnul George Macoveșcu (pe atunci și ministru de externe, și președinte al Uniunii Scriitorilor) că mi s-a aprobat în Consiliu o „plecare” la un congres al tinerilor scriitori din țările socialiste, în... Mongolia.

Nu singur, ci împreună cu un scriitor de limbă germană, Arnold Hauser, atunci redactor-șef al revistei „Neue Literatur”.
 Mărturisesc că la început am fost tentat, dată fiind distanța pe care trebuia să o fac pe calea aerului (era prima dată când urcam într-un avion), să refuz, dar după ce mi s-a spus că „niciodată nu-mi voi putea permite să petrec pe cont propriu zece zile la capătul pământului”, am fost de acord, mai ales că fusesem asigurată că „Arhi”, cum era alintat Arnold Hauser, va avea grijă de mine în avion...

După câteva zile în care s-a dus „muncă de lămurire” pentru a mi se aproba plecarea, aceasta s-a întâmplat – dar trist și de neiertat până azi – nu mi s-a eliberat niciodată un „pașaport de serviciu”, cum se obișnuia în asemenea situații, ci unul simplu, „turistic”.
 În paranteză fie spus, m-am convins „care e deosebita”, când, aterizând la Moscova, pe Șeremetievo, ofițerii de frontieră m-au privit altfel decât pe colegul meu...

În sfârșit, după un episod neplăcut pricinuit de faptul că în avion am mâncat friptură din carne de ren, am ajuns la sediul Uniunii Scriitorilor din Uniunea Sovietică, unde ne așteptau celelalte delegații ale scriitorilor din țările socialiste. De unde, seara, cu un avion de noapte, am plecat spre Ulan Bator. Drumul, oricât a fost de „asortat” cu băuturi specifice fiecărei țări care își avea delegații în avion, mie, nebăutor, mi s-a părut îngrozitor de greu, cu toate că am făcut escale la Omsk, Tomsk și Irkutsk.

Ajunși pe aeroportul din capitala Mongoliei după ce am stat în avion peste o jumătate de oră (avea să ni se explice de ce: cu aceeași cursă venise – ce onoare! – și tovarășul Jumjanghin Tenbal, primul secretar al Partidului Comunist din Mongolia), fiecare delegație a fost preluată de câte o „Volgă” neagră, cu un translator și un reprezentant al Uniunii Scriitorilor mongolezi.

Translatorul nostru, el însuși poet, era Baldar Cimidorj, un „tip de milioane”, despre ale cărui nostimade voi scrie săptămânile viitoare. Terminase Filologia la Universitatea din București și fusese coleg de grupă cu trei ziariști de la organul de presă al partidului din Argeș.

„Ce mică e lumea!”, i-am zis, după ce s-a interesat despre aceștia. Ceea ce aveam să-mi repet în gând după ce, la Hotelul „Ulan Bator”, unde eram cazați, l-am întâlnit pe președintele Organizației Pionierilor din Argeș, domnul Calciu.

O primă „atenționare” venită din partea lui „Cimi”, cum îi spuneau translatorului nostru cei din lumea literară mongoleză, m-a surprins totuși. „Nu cumva ca, atunci când intrați de afară în hotel, să puneți mâna direct, fără mânuși, pe clanța: la minus 40 de grade, câte sunt acum, vă va rămâne pielea lipită de metal!”, ne-a spus acesta râzând.

Atât pentru azi, deocamdată. Despre câteva întâmplări hazlii „trăite” aici, la multe mii de kilometri depărtare, voi scrie începând de săptămâna viitoare. Așadar, pe atunci!

CUM SĂ BEI FĂRĂ SĂ TE ÎMBEȚI

Deși Cioran spune undeva că „nostalgia e forma cea mai dulce a alienației mintale”, sunt un nostalgic incurabil al tinereții, așa cum era ea uneori, „dezordonată” și „necontrolată”. Când, și singur fiind, mă simțeam înconjurat de lume, și când, știind că o anumită ordine socială fiind asigurată – fie și „prin constrângere” –, îmi pot lua, uneori zile întregi, „liber de la supravegherea existenței”, aceasta fiind guvernată de legile timpului.

Poate că spusele mele par unora – mai ales tinerilor – indescifrabile, de neînțeles, de aceea explic, ilustrându-mi spusele, cu o situație de neconceput azi.

Formalități oficiale cerute de plecare fiind finalizate, viza fiind luată, am fost surprins atunci când mi s-a spus că, pentru a putea ura în avion, trebuie să prezint un carnet de sănătate din care să reiasă că „m-am vaccinat împotriva bolilor specifice țării în care mă duc”.

Așa că a doua zi m-am prezentat la fostul „Sanehid”, unde, ajutat de medicul șef Hașu, în două zile „am rezolvat situația”.

Amintindu-mi acum aceste „nimicuri”, îmi explic de ce azi se răspândește în România așa de repede bolile specifice unor țări aflate la mii de kilometri de noi. Fie vorba-ntr-unul, dar dacă li s-ar cere celor care pleacă în locuri de peste mări și țări „să se vaccineze împotriva bolilor specifice țărilor în care se duc”, a doua zi aceștia ar protesta în fața Ministerului Sănătății, „urlând” că „nu li se respectă libertatea de mișcare”.

Acestea fiind spuse, să trec la altă „peripeție hazlie” trăită de mine în Mongolia.

Conferința (sau congresul, cum vreți să-i spuneti) tinerilor scriitori din țările socialiste încheindu-se, toate delegațiile au fost permise, în cadrul unei „mese festive” date de acesta, la Comitetul Regional de Partid, de prim-secretarul partidului.

Două lucruri aveau să mă surprindă după ce mi-am ocupat locul – ușor de găsit grație mărimii literei lor cu care-mi fusese scris numele – și steagului românesc ce era în față: primul, toate „băuturile naționale” – votca, berea, apa minerală și chiar și sucurile din fructe de pădure – purtau aceeași marcă, „Arhi”, și, al doilea, vinul din friaperle din spațele noastre era „Fetească de Ștefănești”, adică din Argeș, ceea ce m-a făcut să mă simt, deși eram la mii de kilometri, „acasă”.

Și totuși, deși beam, cu o plăcere de nedescris, numai sucuri de pădure, paharul din fața mea se golea imediat ce era umplut, spre surprinderea celor doi ospățari „acreditați” să ne servească numai pe noi, adică pe Arnold Hauser și pe mine. Nici n-apucau să se întoarcă și să pună sticla înapoi în friajeră, că paharul se golea ca din senin, și trebuia umplut din nou, așa că parcă-i văd și acum cum se uitau nedumeriți unul la

altul, întrebându-se, cred, „Oare cum de nu se îmbată omul acesta (adică eu) după atâta băutoră?”.

Dar, vrând-nevrând, acceptau situația și, făcându-și meseria, umpleau în continuare paharul meu golit în câteva secunde, cât dura până ce aceștia se întorceau să pună sticla de vin la ree.

Asta până când, la un moment dat, translatorului nostru – cum am spus data trecută, poet și el – Baldar Cimidorj, căruia, fiind cunoscut ca un mare „amator de alcool”, nu i se pusese în față niciun pahar, beat-turtă, i-a căzut capul pe masă...

Un hohot de râs sănătos a izbucnit în spatele nostru: cei doi ospățari „s-au prins” și au înțeles de ce eu, care „goliseam” atâtea pahare de vin, rămăsesem treaz-treaz.

„DEPARTELE APROAPE” MONGOLEZ

„Măine vom merge să vedeți o stațiune unde se duc să-și scrie cărțile poeziei noștri, un fel de Cumpătu’ de la voi!”, ne-a spus, cu o seară înainte, la restaurant, Cimi, translatorul și prietenul nostru. „E la munte, aproape de Darhan, orașul în care se află cel mai mare combinat mongolez de prelucrare a pielii, unde sigur veți întâlni și români de-ai voștri, că tăbăcirea voi și bulgarii ne-ați învățat cum se face.”

Așa că, după o noapte în care termometrul din fața hotelului „Ulan Bator” arăta, dimineața, -37 de grade Celsius, „la 6 fix”, Arni și cu mine am coborât în restaurant, unde ne aștepta „prietenul nostru”.

Sincer, seara trecută, mă mirasem că trebuia să plecăm „cu noaptea-n cap”, din moment ce urma să mergem „aproape”.

„E ger al dracului, dar nu pentru noi, care suntem obișnuiți cu asemenea temperaturi”, a zis Cimi, după ce a golit „dintr-o sorbire” un pahar de votcă „Arhi”.

Am înfulecat la rezezeală ce ni s-a pus pe masă, un fel de amestec de carne crudă și verdețuri, fierte în cocă, am băut un „ceai negru”, ce ne-a trezit imediat, și am zis: „Hai să mergem!”. Mașina, un „Gaz” rusec, ne aștepta în fața hotelului, unde fusese parcat cu o seară înainte. Prin geam, l-am văzut pe șofer, un mongolez simpatic, mic și îndesat, intrând în cabină să pornească motorul. Învățat cu problemele pe care le creează demarorul temperaturilor joase, i-am zis lui Cimi: „Culmea ar fi să nu pornească!”. „Stai liniștit! E marfă rusească: balșaiia și krepkaia, ea și votca”, mi-a spus acesta zâmbind. Și într-adevăr așa a fost: motorul a pornit „la prima cheie”, spre bucuria translatorului nostru.

După ce a încălzit-o puțin, șoferul i-a făcut semn prin geam lui Cimi că putem pleca. Urați, am fost surprins să văd, între rândurile de scaune, câteva lăzi de bere și de votcă „Arhi”. Credeam că le vom duce cadou celor care, bucroși de oaspeți, ne așteaptă la Darhan cu un spectacol folcloric cu specific mongolez, pregătit special pentru noi, cum fuseserăm deja avertizați. Mergem pe un drum prost asfaltat, cam „de țară”, pe unde, de o parte și de alta, apărea câte o iurtă în jurul căreia oi și cai mici de statură pășteau, în bătaia vântului care frigea, iarba uscată ce ieșea deasupra straturii mic de zăpadă înghețată.

După ce Cimi a golit câteva sticle de bere și votcă, văzând că trecem de miezul zilei și nu mai ajungem acolo unde pleasem, „aproape”, l-am întrebat: „Omule, cât mai avem, că, la noi, aproape înseamnă vreo 40-50 de kilometri, cel mult?”. „Acușica ajungem”, mi-a răspuns, între două înghițituri de votcă. După ce, trecut fiind de amiază, am înfulecat sandvișurile luate cu noi la plecare, am pornit din nou la drumul nostru spre „aproapele mongolez”, cum aveam să glumesc începând din ziua aceea, cât timp am mai stat în Mongolia.

Cum-necum, s-a lăsat întunericul și, în sfârșit, în zare, a apărut un oraș frumos luminat. „Uite, mai avem puțin și ajungem! Acolo vom merge”, ne-a spus Cimi. Și, într-adevăr, acolo am ajuns, „aproape”, după vreo paisprezece ore de mers cu mașina... Pentru că „aproape” în Mongolia înseamnă – și cred că și acum e la fel – la vreo cinci sute de kilometri distanță.

Bineînțeles că, frânți de oboseală, am mers direct la hotel și nu ne-a mai ars nici de spectacol, nici de primirea la Comitetul Orașeneș de Partid, nici de concertul fanfarei militare pregătit numai pentru noi. Lăsam totul pe a doua zi, când aveam să vizităm combinatul de prelucrare a pielii și asemenea culturale din zonă, doar zile de stat mai erau...

Ne săturasem până-n gât de „departele aproape” mongolez...

Dumitru BRANC

„apropiată ca o mângâiere”
(Ioana Tsatsos)

așa a apărut distanța
între tine și mine
în vecinătatea elanurilor
nu știu dacă migrăm
dacă putem aduce înapoi
vasul de război al trupului
scufundat
dar știu
că doar a doua moarte mă va îndepărta
și nu voi putea povesti
partitura flăcărilor
dansul dezământat al cenușii

„zilele sunt niște taine”
(Eugene Quillevic)

el nu știe că e răufăcător
că e planta nordică a tristeții
nu știe
pe cine ar învia din morți
cu trâmbița din valea Iosafat
oamenii de Cro-Magnon și de Neanderthal
sau ar slăvi
„câinii pechinezii și caii de la trăsuri”
mi-a luat bagheta și podiumul
nu mai pot străluci
m-a cotoplit oastea vrășmașă
m-a purtat
în vremelnica moarte a somnului
între capetele de pod ale trezirilor
în expansiune
împărăția morților
împărăția norilor
am dormit, poate, secole
nu știu
cine mă poate trezi

de veghe, în altă oglindă

par toate aspirate de orizont
de linia lui șerpească, momitoare
acolo, strigoii lucrurilor va înverzi
va presăra sarea unei lumini noi
se spune că moartea orbește
și prefacă în corăbii oase de pește
te-a vegheat, îngerul meu
lumânarea mea
ghemul ei se deșira într-o altă lume
fără duminici
m-am speriat că voi avea mult de mers
că va trebui să povestesc drumul
pe care m-am scurs

umbre libere

pare roabă umbra, e-o trenă, te urmează
cu voioșie de mim
o risipesec
fuioarele lanțurilor care o leagă
lumina care pătează
umbre libere
într-un peisaj îndepărtat
între pensulă și șevalet

cârjele unui pictor nevolnic
al cui grilaj slujesc
doar găinaț pe metereze
ah
docilitatea prefăcută a umbrei
ah
iedera ei capitonează
umărul tău gol

slujitorul meu, îngerul

mă ține îngerul, strâns
ca între dinți
„la hotarul Aheronului”
cârbunele meu,
cenușa mea,
elementele distrugerii mele
să se știe că m-am născut

oraș stelar, Aldebaran

erai străină, neștiută, mă speriau
aripile tale cu șuvițe de nervuri arămii
cu tufișuri hoinare adăpostind vrăjitori
lăstari și vlăstare, fântâna unor văi
în care voi clipoci
toate se întâlneau înainte de cântatul cocoșului
șoaptele nopții se furișau din samovarul unei scoici
în străfunduri nu sunt hotare
negurile trăiesc în pace
e-o singură odaie, marea, fără răseruci

și
primejdie e-n orice culcuș
nu poți sta la taifas
nimeni nu e prieten cu nimeni
toiagul poate pribegi în voie
liniștea-n vaier se preschimbă
rădăcini plutitoare
întelnesc făptura ta, desfid ceasul solar
al cărui frunzar, stingherit, nu pătrunde în ape
s-a surpat pământul din mare în munți
când vom reveni în adânc, vom recunoaște
în alte trupuri, străvechi
viața, rană și vis, doi uriași într-o casă de păpuși
în felul aparte al poezilor, în inima care a pierdut lumea
dar n-a rămas de pripas în cer

„viață particulară – moarte particulară”
(Fekete Gyula)

în vâltoari și în volburi, a ostenit râul
lumea întinsă între rană și blană
omătul ei a sleit purtătorii de bufnițe
poetul nu mai știe pune întrebări
poetul nu mai știe ce să facă din răspunsuri
zarea e o pânză spălată și îndepărtează profile de zei
și, povărnite
am văzut în hârtia albastră decolorată, în geamlăc
ghearele flăcărilor
animalul greoi al soarelui
nu va fi pace între tinerete și bătrânețe
măscăriciul steagului alb
flutură pe un camp cu răniți
eu sunt plecat într-un vis, poate în vecia visului
și, doar trăind cu mare grijă
ajung să îmbătrânesc
să cred, prostește, că timpul stă pe loc în cimitir
m-am hotărât, nu mă duc la înmormântări

„a-i supraviețui cuiva nu-i tocmai o izbândă”
și
„...acela care trăiește doar pentru sine
trăiește pentru propria sa moarte”

infanteria ierbii

să nu fiu prea realist, ca fotografi
prea naturalist, ca scriitorii
să cred în steaua cuiva
chiar așa, depărtată, în hăul cu semne lactee
din Manet și Delacroix să-mi cioplesc idoli
și să țin la opiniile lor ca la rude apropiate
și să nu mă aștept la tot ce poate fi mai rău
chiar dacă mă urmau cârduri de copii,
trena obișnuită a nebunilor –
las armele jos, când văd prieteni,
îmi vin repede în fire, adun scrupulos
ce a rămas din ultragii, insurgențe, să le duc în surghiun –
amintirile nu sunt precise, nu sunt încrustații,
paloarea alianțelor de învățătoare resemnată,
infanteria ierbii care poate lua cu asalt o cetățuie –
am înțeles:
„însăși lungimea așteptării sfârșește
prin a toci fragilul ascuțit al dorinței”
nu sunt pregătit
nu am toate răspunsurile
păstrez arderile zădărnice, colecția completă de umilinte
din viața de carne
de care mă va despovăra zeul

între pereți vorbitori

ne împrumutăm de la alții când respirăm
nu flacăra, înflorirea ta
în noaptea unui pian tăcut
amorțit, sub degetele mele
era aer vechi, aer nou, nu știu
în temnița memoriei trăim pe jumătate
sub vântul zdrențuind contururi
scumpi la vedere
nu știu
dacă a fost ea, munte mare, piatră mică
n-am fost acolo când s-a aprins soarele
n-am învățat să trăiesc până la capăt
am stat la pândă, în lighioana unei furnici
erupția umbrei mele, peste voi
prea multă teamă de strigoi
„oștiri-zburătoare” ca păsările
împrăștie clopotele când bat
ca o inimă în genealogia căreia
șoptesc moși-strămoși
pe uitate câmpii Elizee
între frontiere neclare
mă zbat penele neliniștii, mintea o ia razna
dar n-am putut să trăiesc între voi
spaima de a nu avea trup
spaima să fiu doar suflet
într-o următoare singurătate de apoi

luminat de ostia frumuseții tale

nu am destule săruri în pământ să aprind
peste necăjitele lucruri obscure
teama că soarele ar topi
în suvoii unui incendiu lucruri uitate care pier fără urmă
cu suprafața unor aventuri neștiute
în care cuvintele au colți și se retrag
spășite, târziu, din carnea lucrurilor
poetul, biată pielea moale
pe care o poate mângăia oricine
te cuprinde în scoica lui, se gândește
ce va duce cu el într-o cumpănă a apelor
într-o viziune a lumii fără lucruri vrăjite
intrat, inexorabil, într-un circuit vegetal
întelenit de rădăcini, la capătul unor fructe amare
aș descoperi pământul nou al aburului
geografia lui nehotărâtă
puțina luminozitate
în care trăiește, vai de mama lui
smerit, licărul
fereastră întredeschisă, pot să văd
cum se ridică, cum se bucură
cum pătrund cu trufie
făpturile învechite ale zeilor

Ciprian COC

Păsări subțiri

în aerul captiv dintre palmele noastre
nimeni nu știe ce s-a întâmplat
liniile vieții s-au răsucit
într-o dulce frânghie
apoi s-au înghețat în inefabile geometrii
de inimi și suflete contorsionate
ne ținem de mână fără să știm
că în aerul dintre palmele noastre
sunt două siameze păsări subțiri
zburătăcind înercișat
cu aripile albe împletind
un nod de nedesfăcut
de netăiat

Luarea din mers

iute fost-am înfașat
până mersul să-l învăț
apoi anii ce-au urmat
toate le-am luat din mers
chiar și timpu-n al lui curs
drept la inimă mi-a mers

nu va-ntârzia nici trenul
doamnei fără efigie
până când să îmbrac eu versul
hainelor de pribegie
timp netimp va trebui să știu
cum să iau din mers nemersul

Ultima cină cu mama

privindu-te pe tine, mamă,
ca un bici e întrebarea
care dintre noi ajunge-va
aproape de o primă stea
hai să stăm la masă, mamă,
sau în foisorul ce ne apără de vânt
atâta timp cât tu ești pentru mine
Andromeda
aicea pe pământ
și nu cometă depărtându-se
sub genele sărate
al unui dureros de gând

adu sticla cea de vin
și mielul care-n iarbă și-a lăsat
vederea
de ce avem noi ochii palizi, mamă?
hai să îngropăm tăcerea
cioburi, două, pune azi pe masă
să ne privim în ele
gândurile să le spânzurăm, mă lasă
cum spânzură opaițele-n grinzi
să ne îmbătăm cu vinul sec
în vechile oglinzi

Ce mare pare pământul

pentru Hilda

aerul din gară
colțuros bulgăre tăvălit
prin respirațiile noastre
piatră grea se face depărtarea de tine
pangee rupându-se în continente
aerul dintr-ale noastre săruturi
aer dureros ca sârma ghimpată
desface lumea în două
e întoarcere spre începuturi

peroanele nu înalță nimic
nici vehicule și nici încântare
însă aerul călău leagă suflete
așa cum încheagă mercurul
tiranul dă cu noi de pavajul
cel dur al lumii piețe
iubit, ce mare pare că este
departe de tine
pământul

Îndărățul ferestrei

îndărățul ferestrei
se află fântâna cu lacrimi
așteptând un semn
un mic indemn
la capătul firului
o simplă scânteie
ca zăgazul să îl rupă
potopul de apă și de sare
să se prăvale
în cataracte scorojite
peste zidurile crăpate de vremuri
dindărățul pleoapelor îmbogățite
cu atâtea anotimpuri

Tu nu mai faci nimic

tu nu mai faci nimic
te-ai împăcat cu timpul ce-a rămas
privești nepăsător cărarea
ce leagă muntele de marea împăcare
dintre unde și niciunde
toate convergând înspre aceeași esplanadă

stafidirea este lentă
frica s-a evaporat demult
lustruind în a ei alunecare
albe bucăți din lună și din soare
mărgele ale salamandrei de foc
ori piatră judecătore
în țărână scăpată pe loc

tu șezi în margine de drum
doar tu cu tine
din pipă scuturi scrum
privirea ta – îmbrățișare peste lume
te sprijini în scripturi ca să nu cazi
pletos cu barba lungă
ajunsă sură azi
îți pasă prea puțin cum stai
cum șade blândul cerșetor
ori voștinarul cel cu veacu-n plai
eliberat de tot ce-nseamnă fir de praf
că tot ce e lumesc
ar sta acolo vraf
sub cutele din frunte, înflorat
se află crinul cel cu trei petale
și cu miros de mir de nard curat

Înfripare

atunci când iarba
în sine se revoltă
adică se smulge pe ea însăși din rădăcină
stă în firescul lucrurilor
ca firul să nu se piardă cu firea
îndată ce-a ochit firul de lumină
al stelei de pe firmament

ar fi împotriva firii

Târziu

Îngerul a plecat
lăsând în urmă golul
așternut în furca pieptului.
– Hai, ieși din zăpada albastră,
am strigat către el, –
dă-mi un cuvânt de înțelepciune,
suntem în derivă
și singurul meu vis este balast!
Îngerul, cu privirea m-a măsurat
vănturând a pustiu:
– Spune-i mamei tale să te nască în Ithaca,
dacă nu e prea târziu!

Încredințare

eu mă sui pe cruce sus
sus pe crucea lui Iisus
nu mă sui de răstignire
ci de sacră împăciuire
pe-un piron din palma stângă
și îl fac pe El să plângă
nu e-aș mai mări durerea
lacrimile-s mângâierea
ce o dă Iisus Hristos
robului cel păcătos

Un fel de blestem

mi-am tatuat trupul
pe inefabila suprafață a înfățișării
pentru ca voi să aveți ce răsfoi
când eu nu voi mai fi
în tăioase cioburi de vitraliu
să faceți hermeneutică
printre cuvinte care vor trăda
atunci când mă voi preumbla
prin fața voastră
în cerul ochilor poemele vor spânzura
cum atarnă frânghiile-n mansarde
voi fi fantomă translucidă
de care nu veți mai scăpa

Moartea a venit deja

moartea a venit deja
iscoditoare
părea că se-nclinase cu bune intenții
însă nu avea flori la ureche
și nici mantie cu albă batistă
fluturătoare
venise într-un fel de recunoaștere
de pregătire a terenului
pentru al ei salon de anti-naștere
cum s-ar spune, a venit pe văzute
pe mire ca să-l măsoare
să îmoldească în el gânduri căzute
și nu se știe dacă a plecat
nu se știe nici când revine
dar ceva pareă miroase a smârc
iar eu zac între două șine

Dorul

dorul fără de gravitație
nu ar mai fi zbor
ar fi invers lutului căzut
peste sicriu
ar fi aidoma unui omor
ori unui martiriu
dorul fără de gravitație
ar fi pierdere de timp în spațiu
o împărțășire fără sacerdoțiu
noi înde noi plutind atât de sus
de toate mai presus suntem o îmbrățișare
prăbușindu-se în marea cea mare
și tu... și eu...
în rana deschisă
de însuși Dumnezeu

NETFLIXIADA

Nicolae WEISZ

22 JULY (22 IULIE), 2018
(Minte-mă, eule!)

Numele regizorului Paul Greengrass (*ofho-ome*) este în bună măsură legat de așa-numitele filme *ultrarealiste*, cum sunt *Bloody Sunday* (despre ziua de 30 ianuarie 1972, când, la Londonderry, armata britanică a tras într-un grup de manifestați nord-irlandezi, ucigând paisprezece și răniind pe mulți alții), *United 93* (despre evenimentele petrecute la bordul avionului deturnat de teroriști, având drept scop nimicirea Capitolului, în acel fatidic 11 septembrie 2001) sau *Captain Phillips* (despre actul de piraterie somalez din 2009, când portcontainerul *Maersk Alabama* a ajuns în mâinile a patru corsari).

Dacă Stefan Zweig a ales douăsprezece (după unele ediții paisprezece) momente cruciale ale istoriei care au marcat/schimbă mersul înainte al universului (alegere subiectivă, cum altfel?) și le-a disecat în seducătorul său tom *Orele astrale ale omenirii* (1927), n-ar putea și Paul Greengrass, prin mijloace cinematografice, să porceadă la o lucrare similară? *Why not?* Oricum, începutul e gata.

„Niciun artist nu este artist tot timpul, pe întreg parcursul celor douăzeci și patru de ore ale existenței sale zilnice; tot ceea ce este esențial, tot ceea ce este durabil în reușitele sale se înfăptuiește în rarele momente de inspirație. Nici istoria, pe care o admirăm ca pe cea mai mare poezie, cea mai mare artă și a tuturor timpurilor, nu este în permanență creatoare. Și în acest «taiecin atelier al lui Dumnezeu», cum o numește Goethe cu venerație, se petrec neșus de multe lucruri oarecare, banale, cotidiene. Însă uneori, așa cum în vârful paratrăsnetului se concentrează electricitatea întregii atmosfere, așa se adună, în cel mai restrâns interval de timp, o neînchipuită bogăție de întâmplări. Astfel de ore dramatice, în care o hotărâre ce va infrunta timpul este comprimată într-o singură zi din calendar, într-o singură oră și adesea într-o singură clipă, încerc să evoc aici. Le-am numit așa deoarece, luminoase și statornice ca aștrii, deapășe în strălucire noaptea efemeră.” (A vorbit pentru mine Stefan Zweig, op. cit.) Tonul e solemn, grav, sideral, ușor prețios, ceremonial. Cum le șade bine unor ore astrale.

O asemenea oră dramatică găsim și în filmul lui Greengrass (iată de ce m-am lăsat luat de mână de prietenul Stef). Într-un vârf de paratrăsnet. Într-un interval de timp restrâns, redus la dimensiunea câtorva ore din ziua de 22 iulie 2011. Într-o țară din care marile spaime cam dispăruseră de mai bine de șazeci de ani. Norvegia. Oslo și insula Utøya. 77 de morți și 151 de răniți. Și n-a fost vorba de vreun accident. Anders Behring Breivik. Un ABB. Sau un abb. 32 de ani. La Oslo, în fața unei instituții guvernamentale, o mașină-capcană (o dubă) cu 900 kg de explozibil manufacturat din îngrășămintă chimică. Pe insula Utøya, într-o tabără tematică, organizată de o ligă a tinerilor simpatizanți ai Partidului Muncitoresc Norwegian. Tinerii erau elevi de liceu. La Oslo, explozia provoacă moartea a opt persoane. Pe insulă, sunt uciși cu un pistol și o pușcă 69 de adolescenți. La capitolul sânge-rece, Breivik ar face gelos și un batracian. Ucigând, a resimțit probabil aceeași emoție ca un broscoi care înfulecă o muscă. Sau ca un liliac (ăsta e chiropteră) ce devorează trei mii de țânțari pe noapte. (aprope de trei mii: Breivik avusese asupra lui trei mii de cartușe). În film i se zice mai cu dichis: lipsă totală de empatie. Crimele au fost comise în numele tuturor europenilor (spusa monstrului).

Cu o oră și jumătate înaintea evenimentelor, a trimis în format electronic un document, un manifest de 1518 pagini (deși nu am niciun fel de competență în domeniu, îmi permit să-l calific pe Breivik drept grafoman) unui număr de 1003 persoane (1001 devenise de ceva vreme prea banal). Titlul zapisului: *O declarație de independență europeană*. (Europeană era declarația sau independența? Poate că limba norvegiană are mai puține scrupule în această privință.) Impozant! Falnic! Zguduitor! Un rechizitoriu cărui a-i închinat nouă ani din covârșitoarea și incomparabila sa existență. Ultimii trei chiar cu normă întreagă!

Un document compilat, copiat, asezonat cu

multe citate. Cel mai des sunt amintite texte ale lui Robert Spencer (cofondator al organizației *Stop Islamization of America*, membru al Bisericii greco-catolice melkite), cărui i s-ar cuveni drepturi de brevet asupra termenului de *islamofob*, cu care a fost tratat și nu o dată. Și nu s-a sfîșit să ocolească nici conspiraționismul.

Breivik se declară susținător al *conservatorismului cultural*, al *ultranationalismului*, al *populismului de dreapta*, al *islamofobiei*, al *stionismului*, al *antifeminismului*, al *naționalismului alb* și al altor comitete și comiții. Se revendică din rândul templierilor (redivivi!). Este un ales. Crede că a fost/este chemat să elibereze Europa de Islam și de multiculturalism (pe care îl numește *marxism cultural*). Visează la o lume încremenită în tradiție, o lume autarhică. Dar până la urmă, el e cel ce rămâne încremenit. Și anume în proiect.

Acestea fiind stabilite (eu am spus, eu cred), ia sabia dreptății (avem și un film turcesc cu acest titlu; aviz amatorilor; nu îndoiesc însă că vreun amator de filme turcești va citi ce scriu eu aici!), se transformă în cruciat, în templier, într-un Don Quijote malefic, într-un *picaro* lipsit de umor (nici nu cred că termenul i-ar fi fost cât de cât familiar), într-un delincent ordinar. Sunt gata să jur că, dacă umorul ar fi fost personificat, l-ar fi asasinat și pe el!

„Am pornit un război pentru recucerirea Norvegiei, a Vestului. (...) Îmi fac datoria de soldat într-un război. (...) vorbesc în numele europenilor care au fost privați de drepturile lor etnice, native, culturale și teritoriale. (...) am comis cel mai sofisticat și spectaculos asasinat politic din Europa, de la Al Doilea Război Mondial încolo.” Grandloevment până la capăt. Un papagal contopist. Materie primă de prim rang pentru psihiatri. De manual. Altminteri, e doldora literatura unor Dan Brown & co de cavaleri templieri, asistăm chiar la o colcăială, la o fojgăială de cavaleri. Bașca jocurile video. Breivik, un înșingurat asasin (ăsta nu e pleonasm?), pierdea și șaisprezece ore pe zi cu ele. Bașca atâtea și atâtea filme. Prieteni? Departe de el acest deziderat (deziderat pentru alții!). Eventual înși care să-i împărțeașăa bolnavele idealuri, morbul.

[Prelegere: templierii au apărut la puțină vreme după cea dintâi cruciadă, la început de secol al XII-lea. Oficial, le-a mers bine vreo două sute de ani. După care, la începutul de veac al XIV-lea, regele Filip al IV-lea cel Frumos a ordonat arestarea lor (inclusiv a marelui maestru) în ziua de 13 octombrie 1307 și arderea lor pe rug. Ziua aceea era într-o vineri. Vineri... 13... te-ai prins? Chiar dacă te-ai prins, nu știai pesemne că de atunci și de acolo provine superstiția. Și, har Domnului (sau viceversa) (p.s. sunt atât de subtil, încât la relectură nu mai știam care e viceversa lui *har Domnului*; las însă așa din respect pentru mine, cel de la scrierea primei versiuni), avem în fiecare an între una și trei zile de vineri 13. Buun... dacă a sunat de ieșire, am terminat ora și prelegerea.]

[Paranteză interogativă: pe vremea lui, Filip cel Frumos era poreclit *Regele de fier* sau *Regele de marmură*. Oare de aici s-o fi inspirat Andrzej Wajda pentru titlurile filmelor sale, *Omul de marmură* (1977) și *Omul de fier* (1981)? Nu e nici om, nici fiară, e o statuie... spunea Bernard Saisset, episcop de Pamiers, despre Filip. Se închide și această paranteză.]

„Cer să fiu achitat, pentru că am acționat în apărarea patriei mele. Cavalerii templieri sunt o rețea de patrioți care gândesc ca mine și care sunt dispuși să pună mâna pe arme ca mine, pentru a-și apăra stilul de viață. (...) Sunt doar o rotiță într-un mecanism al Cavalerilor Templieri, denumiți în onoarea Cavalerilor Cruciați. Vrem să dispară Islamul din Europa. (...) Sunt comandant al Cavalerilor Templieri europeni. (...) Sunt un lider și un lider nu renunță la putere. (...) Desfășor o operațiune militară, o lovitură de stat. Bomba a înălțurat guvernul. Aici am lichidat tabăra politică. M-au ales pentru această misiune. Frații mei mi-ai așteaptă semnalul pentru a începe al treilea atac.” Nu vi se pare că afirmațiile lui se bat cap în cap? Nu vi se pare suspect de fugă de idei? Un monstru al istoriei! Un imens deșeu, un rebut uman cu acte-n regulă.

Dăm legătura cu Evul Mediu. Evul Mediu în direct! Aici Evul Mediu. Te salut cu respect și încremenire. *Te salut, generație-n blugi!* Rima zilei: onor / omor. Pa. O căpetenie luminată! Ne teleportăm de-a dreptul în cutia craniană a marelui maestru ABB. Mii de luminițe pălpăie prin creier. Și dacă pălpăie, nu ne dau o imagine clară a ce se petrece în zonă. Nici nu e

nevoie. Ne ajung vorbele. Și mai ales faptele. Discoteca omorului. Ucigotea!

Ucid, deci exist. Cam așa ar fi sloganul.

Neuropsihiatria ne învață că procesul gândirii conștiente înseamnă 2%, iar cel al gândirii inconștiente 98%. Cine ar fi zis? Anders Behring Breivik nu este o trestie gânditoare. El este o mașinărie de curmat viață, pentru că se crede îndreptățit s-o facă. Un fel de Dumnezeu de rang inferior. (Dau cu ranga pentru un rang!) O bucată de cremene. Emite pocnete și scoate scântei reci. O otravă și o otreapă. Mai otrăvitor decât omagiu albastru, ricinul, mătrăguna, cucuta și ciunăfaia la un loc. Mai veninos decât mamba, cobra și vîpăra. Mîntea lui este o imensă oglindă ce deformează. *Forma ca deformare* (Marian Popa). E liliputan, dar se crede/ vede Himalaya. Se vrea un magnet. Să atragă admirație. Are nevoie de apreciere, de venerație ca de aer. Gesturile lui îl trădează. Nu e nici om, nici fiară, e o statuie... Din cea mai dură piatră. Din cel mai dur metal. Spectacol. Cu cât mai mulți spectatori. Privindu-l și ascultându-l. Să fie memorabil. Să fie ținut minte. Dar cum? Să fie un demiurg, un înaintemergător. Să înfăptuiască ceva în premieră mondială. Să i se rostească numele. Cu admirație, cu groază, nu contează. Să devină statuie, monument, efigie, fotografie de primă pagină. Vedetă! Să fie adulat, admirat. Să fie urmat de mulțimi nesfârșite. Să i se cânte *Slavă ție, stea curată!*

Manifestul lui de 1500 de pagini este un excels. Un screamăt. La fel ca el. Să crezi pertinente că lumea are să parcurgă discursul tău delirant doar pentru că e scris de tine, virgulă a destinului, înseamnă să fi complet derealizat. Înseamnă să crezi în sloganul comunist *Să transformăm cantitatea într-o nouă calitate!* Da, chiar așa! Nu, Anders Behring Breivik nu este o trestie gânditoare. Eventual o trestie. Sau un pipirig. Un pășuș. O iarba-mlaștinei. Abrutizat. Sadic. Fortând nota, am putea acuza de sadism și un copac doborât de vânt sau un bolovan care, căzând peste o mașină, îi omoară pe ocupanți. Copacul și bolovanul nu plănuiesc omucideri. Breivik însă da. Pisia omoară șoareci ca să se hrănească. Beivik nu voia să-și hrănească decât orgoliul. Lipsit de sentimente. Nu pare să simtă nimic descărcându-și armele în adolescenții de pe insulă. Ba le mai și spune cu un calm imperturbabil: *Veți muri astăzi. Marxști, liberali, membri ai elitei.* Să provoace măcar o secundă de spaimă. Sau oroare. Orice.

În general, copiii moștenesc caracteristici ale părinților. Ereditate. În cazul lui, poate fi și atavism. Aflând de faptele fiului și de motivațiile care l-au mînat în luptă, mama lui spune: *Cam are dreptate, totuși, nu? La cum merge țara... Nu mai e ca pe vremuri.*

[Îndreptar. Pe vremuri = bine, bun, corect, îndreptățit, moral, OK. Azi = rău, decadent, incorect, imoral. Caști ochii, privești în jur și descoperi alte mame cu gândire asemenea. Și nu doar mame, of course. Br!]

În fond și la urmei, nu și-au pierdut viața decât vreo 77 de persoane. Mare brânză! Raportat la miliardele în continuă dospire a populației biete noastre planete, e nimic. Scărț! Ce, ți se pare că nu mai putem de bine și că suntem îndreptății pe persoană fizică să dănuim până la loc comanda? Păi atunci, comanda la mine! Ați putea să-mi ziceți sârău' mîna. V-am aliniat în atenția lumii, că altfel mureați naibii în anonim. Păi? Furnici fără conținut ce sunteți!

În film cam asta putem citi printre rînduri. Și nu numai printre. Avem de-a face cu un film-document, cu o înșuirire de fapte petrecute aievea, relatate spre luare-aminte. Lucrurile sunt prezentate prin ochii ucigașului, dar și ai unor persoane care au trăit grozăvia, ai unor supraviețuitori marcați pe viață. Și ai familiilor lor. Și ai prim-ministrului Jens Stoltenberg (da, același cu secretarul general al NATO de după). Și ai avocatului lui Breivik. Să mă apărați pe mine va fi cea mai mare realizare a dumneavoastră, îi spune abb-ul.

Un scenariu (apăținând tot lui Greengrass, după cartea *En van oss / Unul dintre noi*, de Åsne Seierstad) simplu, nesofisticat, discret, funcționând cu toate acestea pe principiul *punct ochit, punct lovit*.

Actorie de calitate. I-aș remarca pe Anders Danielsen Lie, în rolul lui Anders Behring Breivik, și neapărat pe Jon Øigarden, în rolul avocatului Geir Lippestad.

Un film document. Nu documentar, dar documentat (idee și formulare luate cu titlu de împrumut de la două doamne tinere, de curând intrate în atenția publică în teatrul românesc).

Vizionează și ia aminte. Să nu uiți, Darie!

GHEORGHE PÂRJA ÎN DIALOG CU PICTORUL MIRCEA HRIȘCĂ

„NU AM CĂUTAT SĂ IAU DE LA NIMENI MODELE. MĂ ADĂP DIN IZVORUL MEU”

În arhivele mele, am descoperit acest interviu cu artistul plastic Mircea Hrișcă, realizat în urmă cu mai bine de patru decenii. Am tresărit, m-am bucurat și m-am hotărât să-l public în revista „Nord Literar”. De Mircea Hrișcă m-a legat o prietenie folositoare pentru mine. A fost un personaj pitoresc în peisajul Coloniei Pictorilor anilor '60-'80 ai veacului trecut. Artistul plastic dr. Ioan Anghel Negrean apreciază: „Creația picturală a lui Mircea Hrișcă este elocventă pentru tipul de pictură ce materializează plastic frenezia și trăirea paroxistică de care este cuprins autorul atunci când pictează. Spiritul său vulcanic se materializează în imagini plastice frământate în pastă, când aromatică, când aeromatică, creând un ansamblu pictural ce degajă energie vie”.

S-a născut în 18 martie 1931, la Baia Sprie, și s-a stins din viață în anul 1988. Studii: Școala Profesională de Ucenici Croitori; Școala Profesională Minișă; Școala Tehnică Minișă (4 ani); Institutul de Artă Plastică „Nicolae Grigorescu”, București, promoția 1963, clasa lui Corneliu Baba. A fost membru al Uniunii Artiștilor Plastici din anul 1968. Din 1963, este prezent la toate expozițiile județene. Expoziții personale la Baia Mare, Sighetu Marmăției, Chiuzbaia, Târgoviște. În 1981, o expoziție aniversară în sălile de la Colonia Pictorilor. Despre creația lui au scris prestigioși critici de artă, dar și confrăți.

Dialogul următor a fost realizat în atelierul lui Mircea Hrișcă, din celebra Colonia a Pictorilor, în febra pregătirii expoziției aniversare. Era în anul, 1981, când rotunjea o jumătate de veac.
(Gheorghe PÂRJA)

Gh.P.: *Mircea, hai să ne întoarcem la începuturi, la devenirea ta ca pictor. Ori, dacă vrei, chiar mai înainte, acolo, în raza copilăriei...*

M.H.: Eu am avut stări frumoase de copil. Am avut o copilărie frumoasă. Mă refer la copilăria între copii. Toți eram unul și unul. Ca banda lui Papuc. Din punct de vedere al copilăriei între copii, am și acum amintiri care sunt vii, nu le uit și nu de puține ori ajung pictură.

Gh.P.: *Am ajuns la întrebarea al cărei răspuns poate interesa pe mulți semenii: cum te-ai apucat de pictură?*

M.H.: Când aveam vreo zece ani și eram elev la Școala Nr. 1 din Baia Mare, Școala din Țintirim, cum se numea atunci, când ieșeam în pauză vedeam pictorii. Asta m-a îndemnat să merg la Chiuzbaia și să pictez casa veche, de peste o sută de ani, a moșucului Petre Babici. Dar nu puteam să-mi imaginez că voi ajunge pictor. Pe vremea aceea, socoteam că, dacă vrei să ajungi om așezat în viață, trebuie să-ți vezi de o meserie. Motiv pentru care m-am îndreptat spre croitorie și minerit. Dar nu pot să uit că am avut un învățător, Bozga îl chema, care mi-a văzut pictura și mi-a zis că, dacă nu pictez, mă bate cu cârja. El și-a dat seama că pot ajunge pictor.

Gh.P.: *Îți amintești, prin vreme, cine erau acei oameni care te-au impresionat atât de mult, în primul rând prin faptul că pictau?*

M.H.: Nu știu dacă toți erau din Baia Mare, dar știu că veneau mulți aici, și din alte părți, și pictau. Pictau pe stradă, pictau în piața de alimente ori mai știu eu unde. Eu stăteam în spatele lor și mă fascina ceva de care atunci nu-mi dădeam seama tocmai ce era. Era chiar pictura. Mă întrebai cine erau? Erau pictorii, dintre care unul era Iosif Balla.

Gh.P.: *Școlile pe care le-ai urmat până a ajunge la Institut nu au însemnat o uitare a îndemnulii despre pictură?*

M.H.: Nicidecum. Dacă știi să-ți învingi timiditatea în fața vieții, poți să-ți ajungi gândul până la urmă. Și chiar să-l depășești.

Gh.P.: *Chiar depășirea de care vorbești merită să o faci înțeleasă. Cum te-ai hotărât să mergi la Institut?*

M.H.: Pictura era în mine. Și când am fost elev, și după aceea. Eu eram cu culorile după mine. Nu le purtam numai să le port, le luam cu mine să fac ceva. Adică ce? Pictură. Și pictam, pictam, pictam...

Gh.P.: *Iată-mă în atelierul tău, ochii mi se plimbă pe pânzele tale, chiar m-am apucat să te compar cu cineva. Nu știu dacă este foarte nimerit, acum, să-ți spun cu cine îmi vine să te asemăn.*

M.H.: Eu nu mă trag din nimeni. Nu am căutat să iau de la nimeni motive ori modele. Am știut că pot face ceva și am făcut. Eu îmi văd de drumul meu în pictură. Mă adap din izvorul meu.

Gh.P.: *Care este izvorul despre care vorbești?*

M.H.: Mă duc în natură, în natura pe care mi-o aleg eu, și pictez, să zicem, o sută de tablouri care nu seamănă unul cu celălalt. Eu merg la sentiment, la ideea primară. Cred că aici nu poți greși și nu poți să te asemeni cu nimeni, numai cu tine. Când sunt în fața motivului, nu îl copiez, îl trec prin mine. Așa nu sunt în criză de motive. Nu demult, cineva, care umbla cu un aparat de filmat în spate, m-a întrebant ce să filmeze. I-am spus să filmeze norii, că sunt unici. Oriunde mă duc, caut poezia locului. Dacă pictez peisaje din Chiuzbaia, le găsesc poezia culorii, aureola. Te duci și vezi motivul. Este poezia de moment, adică momentul creației. De exemplu, nu am reușit să țin în tensiune iarna de la Tulgheș, dar am făcut o altă iarnă decât cea de la Chiuzbaia.

Gh.P.: *Ai tablouri de o mare forță de expresie, inspirate din istoria neamului. Îmi vin în minte „Din negură de vremei”, „Bădița Gheorghe” ori „Popa Șapcă”...*

M.H.: Pământul acesta nu se apără întotdeauna numai cu pușca în mână. Se apără și cu sapa, muncind pământul. Se apără și cu dorul de el. Așa că pictura cu motive din istoria noastră este tocmai acest dor.

Gh.P.: *Ca profesor la Baia Mare, ai organizat multe expoziții de pictură ale elevilor...*

M.H.: Expozițiile de pictură ale elevilor erau deosebite. La ele participau și scriitorii, poeții, autori de cărți. Erau în ton cu modul meu de a lucra cu elevii. Le dădeam să citească poeziile de Eminescu și Coșbuc și apoi să picteze. Eu le ceream să facă pictură, nu ilustrație. Expuneau alături de pictură și poezia care a constituit motivul picturii. Ca să-și dea seama că pictura în școală nu este o jucărie, ci e pictură.

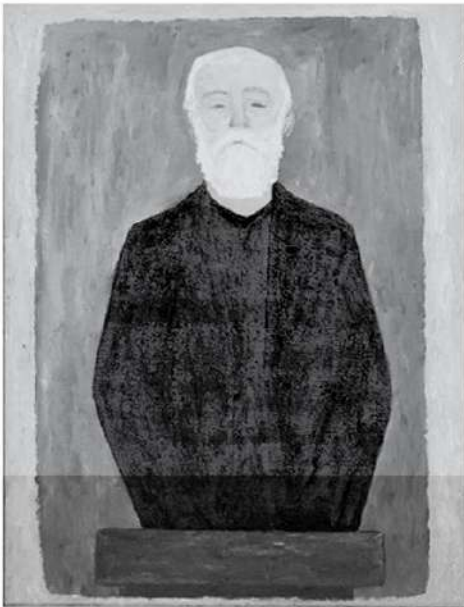
Gh.P.: *Nu ești pus pe vorbă când se vorbește despre pictura ta...*

M.H.: Nu-mi place să teoretizez. Cine vrea să mă audă vorbind, să privească picturile mele. Nu îmi este rușine de pictura mea. Cred că poate sta, chiar în vârtejul înnoirilor de care auzim, într-o expoziție de artă modernă.

Gh.P.: *Despre mișcarea plastică actuală, ce părere ai?*

M.H.: Pot să spun că avem o pleiadă de pictori tineri foarte talentați, care fac cinste plasticii românești. Apreciez pe mulți confrăți din Maramureș, cu care mă întâlnesc în expozițiile colective. Încolo, eu sunt Mircea Hrișcă și nu-mi lipsește nimic. Când am apă, cer și zăpadă, aici e Mircea Hrișcă.

DANIELA SITAR-TĂUT ÎN DIALOG CU NICULAE GHERAN (II)

(Urmare din pagina 6)

Îmi dădusem demisia din funcția de director al Editurii Institutului Cultural Român – refuzată de Augustin Buzura și acceptată ulterior de Horia Patapievici –, în favoarea unui modest post de muzeograf, care îmi îngăduia să mă consacru exclusiv asupra arhivei amintite. Sorți de izbândă aveam, întrucât Editura Academiei Române, prin directorul ei general D.R. Popescu, aprobase planul de cercetare științifică al Muzeului Județean, suportând, ca și până atunci, toate costurile de tipar. În plus, mă bazam pe sprijinul unor scriitori locali, precum Andrei Moldovan, Ion Moise, Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Virgil Rațiu, grupați în jurul revistei „Mișcarea literară”, confrăți cu care am pregătit îndepărate Colocvile Naționale „Rebreanu”. Lor li se adaugă colaboratori precum Nicolae Gălățean și Alexandru Cățcăuan de pe aceleași meleaguri. Mergeau prea bine lucrurile – dovadă ecoul extrem de favorabil al cărților publicate, elogiate în presă – ca dracii să nu-și vâre coada.

D.S.T.: Are vreun nume? Sau o dați anonimă?

N.G.: Când îl înjură toată lumea, mi-e peste mână să arunc o piatră într-un câine muribund. Mai bine să-ți spun lucrurile asupra cărora eram aplecat până la intervenția lui „Încercă Lume”. 1. Reluarea vechii ediții, publicate pe parcursul a patru decenii, prilej de corectare a greșelilor strecurate la tipar și de adoptare a unei formule inedite: *Opere complete, scrise și prezentate de Liviu Rebreanu*. Realizare sigură, atâta timp cât dispuneam de toate mărturisirile autorului despre creațiile sale. Bineînțeles, *Addenda* volumelor urmau să cuprindă datele bibliografice ale operei, caietele de creație și aparatul de variantă. Premieră pe mapamond, că nu știu de existența vreunor serii similare, în prezentarea unui Thomas Mann, Marcel Proust sau James Joyce. La noi, cartușele erau pe teavă, deoarece de mult terminasem o nouă colonație a textelor. 2. *Scrisori adresate lui Liviu Rebreanu*, patru volume, din care primul tom (literele A-C) se afla în lucru, carte în jurul căreia antrenasem și confrăți mai tineri, precum Andrei Moldovan, Emese Câmpănean și Mircea Prahase. 3. *Biobibliografia Rebreanu*, cu circa cinci mii de titluri, aflată în fișele mele, folosite la alcătuirea ediției. Practic, am fost eliminat din cursă.

D.S.T.: Nu pot crede că cineva să se fi opus unui asemenea plan.

N.G.: Pe față nu, indirect da. Deși repet: Editura Academiei se angajase să preia toate cheltuielile. În bugetul județean, o privată publică i-ar fi costat mai mult.

D.S.T.: Nu înțeleg care-i incurcătura, unde v-ați peticnit?!

N.G.: Simplu: am fost invitat la Bistrița – ca și cum la telefon n-am fi putut conversa – și somat să aleg între pensie și funcția de muzeograf, pentru care mi se plătea lunar circa 1 700 de lei. Am ales pensia, în timp ce noul președinte al Consiliului Județean, Oliviu Rusu, m-a asigurat că totul se va rezolva, îndemnându-mă să nu abandonez lucrările. Ceea ce am și făcut. Pe degeaba. Până am oprit motoarele, en attendant Godot.

Ovidiu PECICAN

CORPURI ÎNSEMNATE...

(Urmare din pagina 8)

Ciclul *Corpurilor însemnate* oferă o rezolvare oximoronică, paradoxală, a chestiunii pe care fizica și metafizica nu au putut-o încadra pe deplin satisfăcător în sistemele lor noțional și categorial existente. Grație faptului că rezolvarea vine, așa zicând, pe calea artileriei vizuale, ea poate fi arondată, prin extensie, desigur, unui areal al sondajelor și al cercetărilor de natură optică. Într-adevăr, punerea în lumină a corporalității însemnate (semnificative sau alese, speciale, de excepție) pare să conducă la evidențierea unei cromatice bogate, a unor trasee enigmatice, care înglobează, de altfel, și urme ale civilizației (litere, cifre, alte semne), aproape niște mărci, niște „tatuaje” ale temporalității istorice și simbolice.

Ca ansamblu constituit și solidar, *Corpurile însemnate* s-au risipit în cele patru vânturi, cele ajunse pe alte meridiane ducându-și cu ele enigmatice, provocările. Din relatarea Suzanei Fântânariu, în prezent (anul 2022) trei sunt la Iași (reproduce în albumul lui Alexandru Chituță *Corp însemnat I, II și III*, pictură pe hârtie), patru au ajuns la colecționarul timișorean Alexander Gerdanovits, stabilit la Klagenfurt, alte două la un alt colecționar din Klagenfurt, în 2014 au fost achiziționate două de cineva din Treibach (localitate de lângă Klagenfurt), unul la Radu Portocală de la Paris; unul la Crenguța Sofronea (tot la Paris, referent 2), 3 la crainicul *TVR Senso Profil*, unul în Germania, cumpărat de un domn cu identitate necunoscută), unul în Ungaria, la Csongrád (la alt cumpărător fără nume), unul cumpărat la București din expoziție, în 2005, galerist fiind pe atunci Radu Dumitriu.

Risipite prin lume printr-o șansă sau neșansă istorică – este prea devreme ca să o știm –, *Corpurile însemnate* ale Suzanei Fântânariu marchează cu o dărâ luminoasă, provenită dintr-o sensibilitate metafizică excelent slujită de măiestria artistică, arta începutului de secol al XXI-lea din Europa.

ECHIM VANCEA

ÎN DIALOG CU

ADRIAN ALUI GHEORGHE

(Urmare din pagina 12)

Vorbim cu Dumnezeu prin păcatele și prin ispitirile noastre, este cel mai la îndemână mod de comunicare. Dragă Echim, Dumnezeu nu este părintele nemilos, este prietenul căruia poți să-i spui toate ispitele și toate rățcirile. Le va înțelege, le va încuraja, le va ierta. Așa am simțit relația mea cu divinitatea, cu Dumnezeu. Când am avut revelația acestui lucru, parcă mi s-au deschis ochii pentru lumea din jur.

E.V.: Mai contează limba în poezia modernă? Este poezia „o utopie” a absolutului și o motivare a limbajului, care-l separă de cel comun?

A.A.Gh.: Poezia este dincolo de cuvinte, dar nu se poate rosti fără cuvinte. Cuvântul este trupul poeziei. Cuvântul este purtător de emoție, de eros, de absolut, de spaimă. Nu mă lasă mut de uimire picto-poemele, instalațiile poetice, improvizările, deși le acord atenția cuvenită, le înțeleg mesajul subliminal, protestul, morala inclusă. Eu însumi am inventat poezii surogat, am publicat cărți sub nume de împrumut, ca să văd cât de atentă este piața românească de poezie. Dacă ar debuta Eminescu în literatura momentului, cu o mie de poeme geniale, ar trece prin furcile caudine ale indiferenței, ale lipsei de cultură, ale lipsei de educație și chiar de bun simț din lumea noastră. Limbajul poeziei este unul comun, la o primă vedere, merg însă pe ideea că orice poet adevărat lasă o amprentă decisivă pe fiecare cuvânt pe care îl folosește. Un poem, precum *La steaua*, semnat de Eminescu pare culme a banalității, dacă îl desfacem în cuvinte. Dar dacă ne uităm la amprenta Eminescu de pe fiecare cuvânt, avem revelația geniului.

E.V.: Ești, dincolo de orice, un extraordinar scriitor contemporan (poet, prozator, eseist, publicist, editor ș.a.), dar și om de cultură de mare anvergură, și cu toate acestea, nu te-ai dedat la „strivirea viselor” celor care se încumetau să ciocănească la porțile raiului „cerând străvitur nemurirea”.

A.A.Gh.: Nici în literatură nu ești singur, cum nu ești

singur nici în viață. Trăim prin ceilalți, ne exprimăm prin ceilalți. Nu îi pricep pe scriitorii care vor să fie singuri într-un câmp al literaturii, să se facă gol în jurul lor, ca să fie văzuți. Eu militez, dacă nu e prea greu cuvântul, pentru o literatură activă, cu mulți scriitori, cu multă lume interesată de literatură, de arta scrierii. Din acest motiv scriu despre cărțile confrăților, mai tineri sau mai puțin tineri, mă bucur pentru toate lucrurile izbutite, pentru cărțile bune care se adună pe un ipotetic raft de literatură contemporană. Dacă fiecare scriitor de azi ar rupe din timpul său și ar scrie despre confrăți, ar fi o fremătătoare viață literară. Am impresia că mulți, foarte mulți dintre confrății noștri consideră ei înșiși ca periferică profesiunea de scriitor, o tratează superficial. Dacă scriitorul însuși nu crede cu toată convingerea în ceea ce face, de ce l-ar credita cu mai mult pe cineva din afara câmpului literaturii?!

(Sighetu Marmației – Piatra Neamț, iulie-august 2022)

(Continuare în numărul următor)

IN MEMORIAM

VALERIU SABĂU (1954-2022)

În acest început de septembrie, în ajun de Sântămărie Mică, s-a stins din viață scriitorul Valeriu Sabău, cel care a țâșnit ardelean în proza Nordului, arciindu-și curcubeul poveștilor și peste ținuturi mai îndepărtate. Era plămădit din fibra unui om de viață veche și risipitoare, dar aprindea și candelă care luminau noaptea omului. Plecarea lui din această lume rămâne o poveste nescrisă. Cum s-a întâmplat? A venit îngerul și a bătut cu privirea lui în colțul de sus al ușii bisericii din lemn de stejar, crescut prin Valea Mătrăgunii, și poarta împărătească s-a deschis pentru a intra cuvintele omului sortit a fi îmbrăcat într-o cămașă de in. Din acea plantă înțeleaptă, spun cărturarii, s-a născut scrierea din înțeleșul ființei noastre. Despre acest miracol al simțurilor povestea în scrierile lui prozatorului Valeriu Sabău, ultimul povestitor care și-a adunat personajele și faptele lor dintr-o lume care ne face cu mâna. El a văzut cum lucește ochiul apci, a prins în mână mărgeaua șarpei, a cutreierat satul cu țărani, unde s-a întâlnit cu Ana Împăratului. Cu ea a vorbit despre însingurare într-o noapte cu lună. Pe ulița ginicilor, prozatorul a pus de veghe pompierii comunali. În centrul acestei lumi a ridicat o biserică de sticlă, în care lucește povești dintr-un peisaj miraculos.

Universul povestirilor lui este de o ciudată blândețe ori cu metafore urcate în vârful dealului. A fost un bun cunoscător al firii lucrurilor, de aceea parabola în cuvânt și-a găsit un loc de viațuire. Simbolul în proza lui Valeriu Sabău este asemenea stejarului devenit istorie, cel care a rămas odihnă pentru vulturii vestitori. Proza cheamă lucrurile și oamenii lor, le strigă pe nume, le pune la masa albă din *Biserica de sticlă* și așa începe ospățul lecturii. Din care am gustat, în aceste zile, când spiritul creator s-a despărțit de trupul trecător. Ca într-un miracol, am auzit cum cuvintele din scrierile autorului au început să vorbească singure. Textele lui păreau senine și împacate. Erau litanii în *Biserica de sticlă*.

În josul candelă de veghe, am descoperit un papirus cu aprecierile critice asupra prozei lui. Criticul și istoricul literar clujean Liviu Petrescu scria: „Ne aflăm în fața unui prozator cu frumoase calități, Valeriu Sabău. Adevăratele posibilități ale autorului sunt puse în lumină în textele care conțin spectaculoase vise în vis”. Prozatorul Vasile Sălăjan aprecia: „Valeriu Sabău știe să contabileze și verbal și adverbial și virgula, știe de unde se poate extrage rădăcina pătrată a lucrurilor memorabile. Dintr-o coastă de Maramureș, între țărani și foști țărani, între geana de lumină a dimineții și negrul pământului recent scooromit, Valeriu Sabău își eroiește o haină pe potrivă”.

Valeriu Sabău rămâne pentru literatura română un prozator al universului sătesc, primar și modern. Pe coperta volumului de povestiri *Biserica de sticlă* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001) este gândul Mariei Oantă, din Ferești (80 de ani): „Și când dormi, duhul îți umblă și grăiești cu toți oamenii, și cu cei de departe și cu cei care-s morți”.

Este tocmai un punct de reverberație a realismului fantastic al prozei lui Valeriu Sabău. Pe care-l apreciez mult. De acum vom învoia litanii în *Biserica de sticlă*.

Gheorghe PĂRJA

Raluca HĂȘMĂȘAN

LECTURI ÎN „BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS”

Sub coordonarea lui Florian Roatiș (redactorșef), „Bibliotheca septentrionalis” [an XXX, nr. 1(58)/iunie 2022)], publicație semestrială a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” (Baia Mare), propune cititorilor un conținut variat și atractiv.

În editorialul *Patrie și patriotism – concepte deșuate?*, dr. Florian Roatiș realizează un demers istoric, semantic, conceptual de lămurire și de receptare atât ale noțiunilor de patrie și de patriotism, cât și ale realităților desemnate de acestea în decursul istoriei. Modelul de patriotism suprem, necondiționat este cel al antecilor, pentru care apartenența la comunitate (cetate) era sacră. Autorul expune evoluția continuă și semnificativă a acestor concepte de-a lungul a două milenii care ne despart de Antichitatea greco-romană. Clarifică, de asemenea, distincția dintre patriotism și naționalism. Pune la îndoială însemnătatea acestor termeni după ce au fost demonetizați prin utilizarea lor exagerată în comunism. Exprimă în final certitudinea că, în absența cunoașterii istoriei, a tradițiilor, a valorilor, a limbii și a culturii, nu poate exista adevărată iubire de patrie/țară/popor și îndeamnă spre un patriotism discret, dar constructiv, autentic, dovedit prin fapte.

Recomandările profesionale ale bibliotecarilor vin în sprijinul cititorilor pentru a descoperi noi lecturi sau noi teme de gândire. Mara Popovici propune volume existente la Serviciul de Împrumut pentru copii și tineri la Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” în vederea stimulării gândirii prin lecturi filosofice adaptate vârstei. Simona Dumuța scoate la iveală rare documente păstrate în patrimoniul Bibliotecii „Petre Dulfu”: *Evangelhia învățătoare* (Târgoviște, 1644), *Sfânta și Dumnezeuiasca Evangelhie* (București, 1760; Iași, 1762; Blaj, 1765; Blaj, 1776; Sibiu, 1806). Lista cu titlurile de cărți prezentate de Florina Vanciu este impresionantă și, pornind de la acestea, autoarea țese o „poveste” despre realități crude ale omenirii: războiul, moartea, frica, teroarea, inumanitatea ș.a. Selectăm câteva titluri: *Victimele inocente și colaterale ale unui săngeror război cu Rusia; Labirintul lui Putin; Literatura traumei; Lacrimi și durere. Unizizarea dreptului umanitar; State, națiuni și mari puteri; Singur în fața istoriei; Între adevăr și mistificare; Credința sub teroare; Generația Putin; Marea carte a inumanității. O istorie a ororilor în 100 de episoade; Politici de război; Ceasuri de cumpănă ale omenirii; Iarnă la Kremlin; Arta războiului* ș.a.

„Paginile culturale” ale acestui număr cuprind eseuri, cronici literare și recenzii demne de atenția cititorilor. În amplul text *Cine și cu ce prilej își mai anințește de Jules Renard?*, dr. Mihai Botez-Stincaru (Piatra-Neamț) aduce în prim-plan figura copilului în literatură, stăruind asupra modului în care este reflectată aceasta în opera lui Jules Renard. Același autor oferă un eseu despre „cum trebuie să opereze o conștiință artistică pentru a prezerva domeniul nobil al artei de infestări noie”, prezentându-l ca model pe Alex Ștefănescu (în critica literară). Atribuindu-i-se „sindromul Toscanini”, cunoscutul critic literar s-a impus, asemenea celebrului dirijor, prin probitatea, fermitatea și atitudinea corectă în planul deontologiei profesionale. Indiferent dacă e vorba de domeniul muzical, plastic sau literar, prin activitatea sa, criticul trebuie să ferească arta de impostură – conchide autorul articolului.

Dr. Zenovie Cârlegea (Târgu-Jiu) semnează articolul *Nicolae Georgescu: o restituire autentică a gândului eminescian*, în care relevă aportul esențial al pasionatului cercetător în conturarea unui Eminescu credibil și cât mai exact. Demersurile comparative ale lui Nicolae Georgescu au în vedere toate edițiile volumului de *Poesii* și sînt la iveală diverse necondordanțe între editori. Concluzia acestuia este că volumul din 1883 este unul „inițiativ”, întrucât „arhitectura” sa i-ar aparține lui Eminescu.

Într-o atență exegeză, Zenovie Cârlegea evidențiază discursul critic autentic și elevat, precum și neobosită muncă în domeniul criticii literare ale Deliei Muntean, reconfirmate într-o nouă realizare editorială,

Poezia de lîngă noi (Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2021). Comentând creția a treizeci de autori lirici contemporani (Horia Bădescu, Gheorghe Mihai Bârlea, Rodica Braga, Elena Cărașan, Vasile Morar, Adrian Munteanu, Vasile Muste, Nicolae Silade, Ioana Ileana Ștețco, George Vulturescu ș.a.), exegeta surprinde prin modul inedit de a „simți” textul, fără a face rabat de la exigență și rigurozitate.

Apropierea de carte reprezintă totodată apropierea de om/ de creator și de modul în care acesta „trăiește în literatură”, rezultând astfel o abordare critică mai empatică a textului și a artistului care se expune în fața judecății publicului. Zenovie Cârlegea subliniază, de asemenea, intenția Deliei Muntean de a continua acest tablou liric cu scopul de a realiza o panoramă a literaturii maramureșene de azi.

În articolul *Îngrijitorul de carte – un fel de „cenușăreasă”?*, dr. Ana Olos subliniază importanța evidențierii meritelor editorilor, ale îngrijitorilor de ediții, de antologii, întrucât acești „oameni ai cărții” rămân mereu în umbră, atenția comentatorilor fiind îndreptată asupra scriitorului a cărui operă a fost editată. Exemplul oferit este cel al publicării operelor integrale ale lui Nicolae Steinhardt, datorate muncii sărguincioase a lui Florian Roatiș, autor al studiului introductiv, al notelor și al indicilor, cel care a trudit în întregul proces de „facere” a volumelor.

Csilla Temian prezintă „aspecte ale vieții baimărene în presa locală a anilor 1926-1927”, perioadă în care a apărut gazeta „Baia Mare” – organ politic, social și economic.

Dr. Tudor Nedelcea (Craiova) marchează „Centenarul Reîntregirii” printr-un elaborat articol despre „Maria, regina naționalistă”. În introducerea, autorul subliniază, aducând exemple elocvente, tratamentul inechitabil al femeilor în istoria românilor, faptul că meritele și rolul esențial jucat de femei pe scena istoriei naționale au fost mereu tratate într-un plan secund. Pentru ceea ce a reprezentat regina Maria, una dintre cele mai iubite personalități feminine din istoria românilor, autorul devolează o profundă și justă considerație. Tudor Nedelcea semnează și articolul *Basarabia și Eminescu în viața lui Adrian Dimu Rachieru*.

Antoaneta Turda îl redescoperă și îl readeuce în atenție pe George Topîrceanu (de la a cărui moarte se împlinesc 85 de ani), reconstituind destinul literar al autorului îndrăgitei *Rapsodii de primăvară*.

Dr. Ștefan Munteanu scrie despre volumul eminescologului George Popa, *Eminescu sau dincolo de absolut* (Editura Princeps Edit, Iași, 2011), prezentând ideile acestuia despre „libertatea metafizică eminesciană”. Analiza atinge aspecte precum: conștientizarea creației și imaginea despre propria ființă manifestate de poet, trăsăturile genului eminescian, orfismul, fenomenologia spațială ș.a.

Diana Filip recenzează cartea *Din cer au căzut trei mere* (Narine Abgarian), o narațiune despre nebănuitele căi pe care viața le poate lua, despre umanitate și speranță.

Romanul autobiografic al lui Radu Sergiu Ruba, *Semnătura indiană* (Editura Trei, 2021), a fost bine receptat de critica literară, revista „Observator cultural” acordându-i „Premiul pentru Proză”. Dr. Monica D. Cândea prezintă, într-o amplă cronică, această „epopee a devenirii personale a lui Ruby, alter ego al autorului și personaj-narator”.

Pe lângă cele prezentate, acest număr al publicației „Bibliotheca septentrionalis” cuprinde alte articole la fel de interesante de filosofie, de istorie, de religie, de comemorare sau de aniversare.

Lucian PERȚA

PARODII

Doina URICARIU

Vecie

Lanuri de manuscrise la editură
ca lanurile de porumb de-odinioară
numai că țărani puneau *suflet* în natură
și arau cuibul pământului în fiecare primăvară,
devenind *vietăți fericite* în mare măsură.

Și scriitorii ar putea fi, mai ales
poetii, dacă nu ar face,
tot mai adânc și mai des,
atătea *ecorșuri* asupra cuvântului

Așa metafora nu apucă a se coace
precum porumbul pe câmpie,
de aceea las manuscrisele să se coacă în pace,
multe-s lăsate pe vecie.

Al cătelea?

Să scrii poeme de dragoste azi
când *puterea leviatanului* e omniprezentă,
când, dacă ești *vietate fericită* și răzi,
ești considerată indecentă?

Dar dacă poți să sculptezi cuvintele
și să le redai *axonomic* din toată inima,
dușmanului îi va cădea dintele
ce-l are împotriva ta.

Atunci vei putea să îngropi a războiului secure
și *vindecările* rănilor se vor împlini,
totul e să nu lași lehamitea să te fure
că ea te va *ecorșa* zi de zi!

*Cuvintele scrise cu italic reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autoarei.

Anna LOMBARDO

Este poetă, activistă, profesoară și traducătoare freelance, Ph.D. în Gender Studies la „Trinity College” din Dublin. A scris studii critice despre J. Lussu, A. Lowell, J. Hirschman și P.P. Pasolini. Colaborează cu revista „Global Right” și cu alte bloguri. Este, de asemenea, invitată la diverse festivaluri de poezie (India, Irak, Cuba, S.U.A., Columbia) și este directoare artistică a Festivalului „Palabra en el Mundo” din Veneția. A publicat volumele bilingve de poezie: *Anche i pesci ubriachi / Even the Fish are*

Drunk (2002), *No Alibi / Ninguna Coartada* (2004) și *Quel Qualcosa Che Manca / The Something That's Missing* (2009). A îngrijit antologiile: *C'è chi crede nei sogni* (2014), *15x15 la Fotografia incontra la Poesia* (2020), *Quaderni della Palabra – Venezia* (2020, 2021, 2022). Cel mai recent volum de poezie este *Con candide mani* (2020), din care sunt versurile traduse în acest număr al revistei „Nord Literar”.

lângă vase cu flori, ziare mototolite
lecții de orice fel și acum

ceea ce trebuie să înțeleg
o spune vocea mea care alternează
note joase cu cele ale unghiilor
pe geamurile uscate

Quando colloquio con la tua assenza
dondola sempre
sul ciglio la goccia

ora vola ora si posa
premo sul petto fazzoletti ricamati
non aspetto più alla mia porta

se sapessi altro alfabeto
ti parlerei come ieri
ma il tuo mi è sconosciuto

non piango adesso
solo più lenti i nervi
il sangue pulsa di un pulsare caldo

traccio col lieve filo della mente
la forma tua e aspetto
che il cuscino si distenda

*

Când dialoghez cu absența ta
se leagănă mereu
pe geană picătura

acum zboară acum se așază
apăs pe piept batiste brodate
nu mai aștept la ușa mea

dacă aș ști alt alfabet
ți-aș vorbi ca ieri
dar alfabetul tău îmi e necunoscut

nu plâng acum
doar mai instabili nervii
sângele pulsează cu un puls cald

trazez cu firul subțire al minții
forma ta și aștept
să-și revină perna

Traducere și prezentare de
Lucia Ileana POP

Tutto è in un caos momentaneamente
eterno, il rosciocciare delle menti

quel torpore che accorcchia le distanze
tra l'alba e il sonno
e spezza ogni remota speranza

di stare dentro al sogno
come uccello fuori dalla gabbia

*

Totul este într-un haos momentan
etern, consumarea minților

acea amorteață care scurtează distanțele
dintre răsărit și somn
și distruge orice îndepărtată speranță

de a sta înăuntrul visului
ca pasăre în afara coliviei

Intanto una rosa bianca io porto sempre a casa
bianca come il nulla che ti contiene
bianca come il marmo dei tuoi baci
bianca come questa elegia che mi consuma

da sola so ora i giorni
e come il bianco imperi sulla luce

ah, un sonno di trecento anni
o un sorso di Lete per questi affanni

*

Între timp un trandafir alb aduc mereu acasă
alb ca nimicul care te conține
alb ca marmura sărutărilor tale
alb ca această elegie care mă consumă

singură știu acum zilele
și cum albul stăpânește peste lumină

ah, un somn de trei sute de ani
sau o înghițitură din râul Lethe pentru aceste
dureri

Se per la scienza il nulla non esiste
e il vuoto è un'invenzione

come chiamare adesso quella sua assenza
dal mio cuscino, braccia

grembio, per non parlare
di quel buco al posto del cuore

*

Dacă pentru știință nimicul nu există
și golul este o invenție

cum să numesc acum acea absență a lui
de pe perna mea, din brațe

din poală, ca să nu vorbesc
de acea gaură din locul inimii

Rimarranno per sempre intrappolate
tra le mie labbra quelle parole
con cui avrei voluto anche sfiorarti
vederti sobbalzare
pudico e felice come bimbo

davanti a un budino al cioccolato

*

Vor rămâne pentru totdeauna prizoniere
între buzele mele acele cuvinte
cu care aș fi vrut să te ating măcar
să te văd tresărind
pudic și fericit ca un copil

în fața unei budinci de ciocolată

Lo sguardo prigioniero
nei tuoi sorrisi che si
nascondono ovunque
accanto a vasi di fiori, giornali sguallati
lezioni d'ogni tipo e ora

quello che devo capire
lo dice la mia voce che alterna
note basse a quelle delle unghie
sui vetri asciutti

*

Privirea prizonieră
în zămbetele tale care se
ascund oriunde

